

Raport mbi analizën e gjendjes së reformave në sektorin e sigurisë në Maqedoni (viti 1991–2008)

Shkup 2011

“Ndërtimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për hartim dhe monitorim të reformave të sigurisë në Ballkanin perëndimor, 2009-2011”

**Raport mbi analizën e
gjendjes së reformave në
sektorin e sigurisë
në Maqedoni
(viti 1991–2008)**

Përmbajtja:

Lista e shkurtesave.....	4
Hyrje.....	5
Periudha 1: Nga pavarësia e deri te konflikti (v.1991–2001)	7
Periudha 2: Nga Ohri e deri në Bukuresht (v. 2001–2008)	18
Periudha 3: Nacionalizmi pas vetos (v. 2008)	30
Përfundime	34
Anekse	
Anekse 1: Analiza e aktorëve kyç politik	36
Anekse 2: Kronologjia së reformave në sektorin e sigurisë 1991 – 2009.....	43
Bibliografi	61

Ky publikim është produkt i projektit “Ndërtimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për hartim dhe monitorim të reformave të sigurisë në Ballkanin perëndimor”, i finansuar nga Ministria e punëve të jashtme të Mbretërisë së Norvegjisë. Projekti në fjalë është projekt rajonal, ku përfshihen 7 organizata think-tank nga vendet si Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia, Kosova, Maqedonia, Mali i Zi, dhe Serbia, dhe implementohet në koordinim me DCAF (www.dcaf.ch). Ky hulumtim është zhvilluar në bazë të metodologjisë origjinale të krijuar nga Qendra e Beogradit për politikë të sigurisë - BCSP (www.ccmr-bg.org).

Verziona të ndryshme të këtij hulumtimi janë rishikuar dhe korrigjuar nga BCSP (Miroslav Haxhiç and Sonja Stojanoviç) dhe DCAF (David Law dhe Suzana Anghel). Autorët i janë mirënjohës Ruchir Sharma (DCAF) për leximin dhe korrigjimin e këtij hulumtimi.

Mars 2011

Hyrje

Lista e shkurtesave:

ARM – Armata e Republikës së Maqedonisë
PDSH – Partia Demokratike Shqiptare
BDI – Bashkimi Demokratik për Integrim
KE – Komisioni evropian
UE – Unioni evropian
EUPOL – Policia evropiane
IRJM – Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë
AK – Agjencioni për kundërzbulim
ICITAP – Programi ndërkombëtar për ndihmë dhe trajnim gjatë hetimeve krimanilistike
APJ – Armata Popullore e Jugosllavisë
NATO – Aleanca verioatlantike
PDP – Partia Demokratike Popullore
UÇK - Ushtria Çlirimtare Kombëtare
MKO – Marrëveshja Kornizë e Ohrit
OSCE – Organizata për siguri dhe bashkëpunim në Evropë
PPD-PDP – Partija për Prosperitet Demokratik
PPP – Partneriteti për paqë
MSA – Marrëveshja për stabilizim dhe asocim
LSDM – Lidhja Socjaldemokrate e Maqedonisë
RSFJ – Republika Socialiste Federative e Jugosllavisë
DSK – Drejtoria për siguri dhe kundërzbulim
KB – Kombet e Bashkuara
UNPREDEP – Forcat e vendosura preventive të Kombeve të Bashkuara
OBRM-PDUKM (VMRO-DPMNE) – Organizata e Brendshme Revolucionare Maqedonase - Partia Demokratike për Unitet Kombëtar Maqedonas

Gjendja e gjërë socio-politike

Periodizimi: **Periudha 1:** Prej vitit 1991 e deri në vitin 2001, nga shpallja e pavarësisë e deri te konflikti etnik në vitin 2001. **Periudha 2:** Prej vitit 2001 e deri në vitin 2008, pas konfliktit, para NATO-s; **Periudha 3:** Prej vitit 2003 e deri më sot, nacionilizmi pas vetos.

Ky raport e përfshinë gjendjen në sektorin e përgjithshëm politik dhe të sigurisë në dy deceniet e kaluara, pas shpalljes së pavarësisë së Maqedonisë, i cili i kyç rrjedhat dhe situatat më kryesore të cilat e anashkalojnë zhvillimin politik dhe përparimin e reformave në sektorin e sigurisë në Maqedoninë paskomuniste. Për nevojat e këtij raporti, analiza e periudhës paskomuniste është ndarë në tri pjesë, të cilat i përgjigjen tri periudhave, në të cilat është ndarë ngjarja prej vitit 1991 e kënde, me qëllim që të arrihet qartshmëri dhe koherencë analitike. Për çdo nga këto tri periudha, realizuam analizë të zhvillimeve më kryesore politike, si dhe të ndryshimeve institucionale. Në bazë të kësaj analize, çdo periudhe u janë ndarë karakteristikat e veçanta - pasautoritative, e konfliktit, paskonfliktit ose integrative. Në Aneksin e bashkangjitur vijon pasqyra e shkurtër e aktorëve kryesorë politik dhe roli i tyre në reformat në sektorin e sigurisë, si dhe tranzicioni politik në Maqedoni.

Në periudhën e parë analizohet periudha prej shpalljes së pavarësisë nga Jugosllavia, në vitin 1991, e deri te konflikti etnik në vitin 2001. Këto vite shënojnë decenien e parë të pavarësisë dhe politikën demokratike në Republikën e Maqedonisë. Kjo periudhë është me rëndësi të veçantë sepse shënon themelimin e shtetit maqedonas, Armatës, institucioneve demokratike dhe ligjdhënëse, të cilat e formojnë zhvillimin e mëvonshëm dhe rrugën që Maqedonia do ta ndjek në vitet që do të pasojnë. Gjendja gjatë kësaj periudhe është kryesisht **pasautoritative**, si rezultat i tranzicionit, nga regjimi komunist në atë demokratiko-politik, si dhe mbizotërimi i pyetjeve tradicionale të agjendës politike. Disa elemente parae konfliktit paraqiten gjatë kohës së viteve të vonshme të nëntëdhjeta, si rezultat i keqësimit të marrëdhënieve ndëretnike dhe incidenteve të shpeshtuara etnike. Sido që të jetë, problemet etnike nuk do të ngriten në agjendën politike deri më vitin 2001.

Periudha e dytë e përfshin konfliktin etnik në vitin 2001 dhe zgjatet deri në Samitin e Bukureshtit të NATO-s, në fillim të vitit 2008. Konflikti në vitin 2001 fuqishëm ndikoi në gjendjen politike dhe të sigurisë në Maqedoni.

Ai krijoi dhunë ndëretnike dhe kulminoi me reforma të thella të rregullimit kushtetues dhe institucional në demokracinë maqedonase. Nga atje nis fillimi i një periudhe të re për politikën maqedonase, periudhë ku probleme dominante janë ato të pas konfliktit për rekonstruimin, çarmatimin dhe demobilizimin e grupeve të armatosura, krimet e luftës dhe problemet etnike në raport me ndryshimet kushtetuese, juridike dhe të reformave në administratën publike. Gjendja politike në këtë periudhë është kryesisht **e paskonfliktit**. Kjo dëshmon për përpjekjet intenzive për kyçje në UE dhe NATO, si dhe për përpjekjet për plotësimin e kërkesave të domosdoshme të vendosura për kyçje në këto organizata. Nga atje, konsiderohet si adekuate theksimi i natyrës **integrative** i gjendjes politike gjatë kohës së kësaj periudhe.

Periudha e fundit, pra, fillon menjëherë pas Samitit të Bukureshtit të NATO-s, në vitin 2008. Gjatë të njejtit vit, Maqedonia i plotësoi të gjitha kërkesat e domosdoshme për bashkangjitime në Aleancë, por nuk mori ftesë për anëtarësim në NATO, për shkak të vetos që vendosi Greqia, e nxitur nga pyetja për emrin. Samiti i Bukureshtit është ngjarje me rëndësi për Maqedoninë për dy arsye. E para është ajo që ai i pranon përpjekjet e suksesshme për reformimin e sektorit të sigurisë pas konfliktit të vitit 2001, deri në shkallën e ofrimit të ftesës për anëtarësim në NATO. Kjo paraqet tregues të qartë për ballafaqimin me sukses me sfidat e paskonfliktit dhe shënon fundin e periudhës paraprake të analizuar. Arsyeja e dytë është ajo që Samiti i Bukureshtit nuk rezultoi me anëtarësim të Maqedonisë në NATO, si shtetet e tjera paskomuniste. Kjo ngjarje do të shënojë rrugë tjetërfari për Maqedoninë, e cila dy vite pas Samitit të Bukureshtit nuk do t'i ketë të zhgjdhura problemet me Greqinë, rrugë tjetërfari nga rrugët e shteteve të tjera në regjion. Edhe pse i shkurtër, kjo periudhë është e ndryshme nga dy të tjerat, dhe nga analiza e zhvillimit të ri mund të përfundohet se ajo karakterizohet me **nacionalizëm pas vetos**, term me të cilin do të shërbehemi përgjatë kohës të gjendjes dominante politike nga kjo periudhë.

PERIUDHA 1: PREJ PAVARËSISË E DERI TE KONFLIKTI (VITI 1991–2001)

Kjo pjesë e raportit fokusohet në zhvillimin e përgjithshëm politik dhe atë të sigurisë në Maqedoni, gjatë kohës së periudhës së parë të analizës, periudhës në mes të vitit 1991 dhe 2001. Pjesa e parë i përket gjendjes së përgjithshme gjatë kohës së kësaj periudhe, me theks të veçantë në dy sfera të veçanta të cilat janë karakteristike për politikën maqedonase, për kohën e të njejtës: përkrahja nga populli gjatë kohës së formësimit të shtetësisë dhe perspektiva e pëfundimit të formësimit të institucioneve. Ai gjithashtu shfaq të shikuarit mbi sektorin e sigurisë dhe kërcënimet e sigurisë gjatë kohës së kësaj periudhe. Pjesët tjera fokusohen në analizën e institucioneve dhe sektorëve, duke theksuar zhvillimin e institucioneve dhe politikën e sektorit të sigurisë.

1.1 Gjendja e përgjithshme

Periudha e parë e politikës paskomuniste të Maqedonisë është shënuar me dy ngjarje më me rëndësi të cilat paraqesin pika kyçe. E para është ndarja nga Republika Socialiste Federative e Jugosllavisë (RSFJ) dhe shpallja e pavarësisë nga plebishiti në shtator të vitit 1991 - shënimi i fillimit të politikës paskomuniste dhe suverenitetit për Maqedoninë. E dyta është konflikti në mes të forcave të armatosura maqedonase dhe grupeve të armatosura shqiptare, në vitin 2001, i cili kishte ndikim të fuqishëm mbi konceptet e suverenitetit dhe të demokracisë në Maqedoni, si dhe në sektorin e sigurisë dhe në situatën më të gjërë të sigurisë, duke përfshirë kërcënimet dhe nevojën për reforma. Pas pavarësisë ndodhën shumë ngjarje, gjatë së cilës faktori vendosës kishte mundësi të zgjedh në cilin drejtim do ta orientojë politikën maqedonase para vitit 2001: zgjedhje të cilat i përkasin institucioneve, si miratimi i Kushtetutës së re në nëntor të vitit 1991, ndryshimi i ligjeve zgjedhore, i politikës së jashtme, vendosja e marrëdhënieve diplomatike me organizatat ndërkombëtare dhe vendet fqinje, si dhe zgjedhje të cilat i përkasin politikës vendore - reformat në sektorin publik, privatizimi, rekonstruimi ekonomik dhe pakicat etnike. Sipas ngjarjeve të kaluara mund të bëjmë një rishikim kritik të kësaj periudhe dhe ta vlerësojmë ndikimin e saj mbi periudhat që pasojnë pas saj, si dhe rikthim në zhvillimin e tanishëm të politikës maqedonase në përgjithësi, si dhe ndikimi mbi sektorin e sigurisë.

Themelimi i shteti të pavarur në vitin 1991 është ngjarje kryesore për politikën dhe historinë maqedonase. Para vitit 1991, shtetësia maqedonase ishte e kufizuar në kuadër të federatës jugosllave, si një nga gjashtë njësitë përbërëse federale, por ajo nuk posedonte suverenitet dhe pavarësi të vërtetë. Andaj, për elitën politike, si dhe popullatën në tërësi, themelimi i shtetit të pavarur paraqiste ngjarje historike e përcjellur me entuziazëm të madh, gjë që mund të nxirrej nga shkalla e përkrahjes publike përgjatë kohës së referendumit për pavarësi, të mbajtur më 8 shtator të vitit 1991, në të cilën u deklaruan 95% nga ata të cilët e përkrahën pavarësinë.¹ Duhet të theksohet se referendumi për pavarësi ishte i bojkotuar nga ana e pjesës më të madhe të popullatës etnike shqiptare në Maqedoni, që edhe pse ndikonte në përfundimin pozitiv të referendumit, megjithatë nxiti disa pyetje mbi legjitimitetin e shtetit të ri të formuar në mes të grupeve të ndryshme etnike. Shqiptarët ishin të brengosur për statusin që do ta kishin në shtetin e ri të formuar maqedonas, duke u frikësuar që të mos trajtohen si “pakica”, pasi që me decenie ishin të trajtuar si nacionalitet në RSFJ. Konsensusi në mes të grupeve (etnike dhe të tjera) në shoqëri, rreth asaj se si është “populli” dhe çka është “shteti”, është njëri nga parakushtet themelore për themelimin e demokracisë, sipas më shumë ekspertëve për demokraci.² Nga andej, mossa e suksesit që të përfshijë të gjitha grupet etnike gjatë themelimit të shtetit, duket si shansë e lëshuar për themelimin e të njejtës në bazë të konsensusit fillestar, i cili nuk ishte me rëndësi për elitën politike deri në vitet që pasonin më vonë.

Dy aspekte nga gjendja e shtetit të ri janë me rëndësi të veçantë për analizën e tanishme dhe do të elaborohen më detajisht: entuziazmi i popullit - i cili u rrit në një përkrahje të fuqishme për ndërtimin e shtetit dhe për reformat, si dhe mungesa e historisë të shtetësisë e cila u shpie në një trashëgimi të vogël institucionale, duke pasur parasysh se komunizmi ishte i diskredituar si ideologji oficiale.

¹ Komisioni shtetëror zgjedhorë. Rezultatet e zgjedhjeve, viti 1990-2000. Mund ta gjeni në: <http://www.sec.mk/Default.aspx?tabid=855>

² D. Rustow, “Transitions to Democracy: Towards a Dynamic Model” në *Comparative Politics*. Vëllimi 2, nr.3, (prill, viti 1970) dhe R. Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition*. (New Haven: Yale UP, viti 1971).

1.1.1. Përkrahja e popullit për themelimin e shtetit

Si dhe shtetet tjera të cilët dolën nga komunizmi në fillimin e viteve të nëntëdhjeta, populli maqedonas me pritje të mëdha hyri në periudhën e tranzicionit paskomunist drejt demokracisë. Në rastin e Maqedonisë, ajo ishte madje edhe si rezultat i entuziazmit për krijimin e shtetit të pavarur. Duke pasur parasysh se sot kemi trup apatik zgjedhor dhe qeveri joaktive, duket se periudha nga vitet e hershme të nëntëdhjeta paraqiste mundësi për implementimin e reformave të fuqishme në sektorin publik, nga të rregulluarit e tregut, e deri te reformat në sektorin e sigurisë. Kur pjesëmarrja për zgjedhje u ngrit në 70% nga trupi votues dhe partitë politike mundeshin të tubonin qindra mijë qytetarë nëpër qendrat e qyteteve, duhej vetëm një udhëheqje e guximshme politike, me programe të fuqishme për reforma, dhe do të arrihej shumë, mirëpo një mundësi e tillë u lëshua. Nga pikëvështrimi i përfundimit³, vitet e hershme të nëntëdhjeta dhe disa kabinete të para demokratike, kishin mundësi të veçanta të sjellin vendime me të cilat do të përcaktonin rrugën e pasardhësve të tyre, mirëpo udhëheqja politike maqedonase, në këtë periudhë, nuk mund të thuhet se ishte mjaftueshëm e guximshme. Përpjekjet e buta për privatizim shpion deri tek rekonstruimi i pasukseshëm i ekonomisë socialiste dhe rënie e standardit të jetësës së popullatës⁴, kurse administrata publike mbeti virtualisht e pandryshuar që nga koha e komunizmit.⁵ Në vend që ta ndjek shembullin nga mbetja tjetër e regjionit, elita politike u morr me politikën nacionaliste, duke humtuar dhe zbuluar historinë e cila ishte e ndaluar gjatë kohës së komunizmit, duke harxhuar, gjatë kësaj, kapitalin politik për problemet simbolike, siç ishte problemi rreth emrit me Greqinë, pa iu përkushtuar zbatimit të mëtutjeshëm të reformave të domosdoshme dhe të vendosjes së marrëdhënieve më të mira me institucionet ndërkombëtare, siç ishin NATO

³ Paul Pierson, *Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis*. (Princeton: Princeton University Press, viti 2004)

⁴ Bruto prodhimi vendor i Maqedonisë kishte rritje negative deri më vitin 1996, dhe deri në fund të vitit 1996 ekonomija maqedonase nuk i arinte shkallën e rritjes nga periudha e para viteve të nëntëdhjeta. *Bruto prodhimi vendor, viti 1990-2000*. Enti shtetëror për statistik, viti 2002 (http://www.stat.gov.mk/pdf/soopstenija_28.05.2002/SOOP.3.1.2.02.pdf)

⁵ Strategjia e parë publike për reformat në administratën publike ishte miratuar në vitin 1999. *Reformat në administratën publike*. Qeveria e Republikës së Maqedonisë. (http://rja.gov.mk/files/documents1/Strategjia_RJA_mk.pdf)

dhe UE.⁶ Politika e tillë, jo vetëm që rezultonte me mundësi të shumta të lëshuara dhe harxhim të kotë të kapitalit politik dhe përkrahjes nga publiku, por, në fundin e viteve të nëntëdhjeta, elita ballafaqohej edhe me një ekonomi të pasuksesshme, me demokraci të dobët, me padëgjueshmëri të popullata dhe me kapital të pamjaftueshëm politik për zbatimin e reformave të mëtutjeshme.

1.1.2. Varshmëria nga përfundimi dhe krijimi i institucioneve

Aspekt tjetër problematik nga vitet e hershme të tranzicionit është mungesa e traditës demokratike e shtetërore dhe përvojës. Shteti maqedonas dhe demokracia filluan të ndërtohen nga zeroja. Praktika e zakonit ishte e huazuar nga modelet e shteteve të tjera, kryesisht nga Evropa perëndimore. Kushtetuta, sistemet politike dhe zgjedhore, si dhe zgjidhjet e shumta ligdhënëse, ishin të kopjuara nga shtetet e tjera (praktikë e cila çdo herë aplikohet, veçanërisht tvingim projektet e mëvonshme të UE), me marrje të dobët parasysh të zbatueshmërisë së tyre dhe kapacitetit të shtetit për implementimin e tyre. Shumë prej tyre (Kushtetuta, sistemi zgjedhor etj.) më vonë u treguan si problematike dhe u paraqit nevoja për reforma të tjerat.

Periodha pas vitit 1991 gjithashtu i shënoi hapat e parë të Maqedonisë në politikat demokratike. Me rënien e komunizmit dhe çthurjen e federatës jugosllave, shteti i ri maqedonas ishte i themeluar mbi principe demokratike, siç ishte edhe e shkruar në Kushtetutën e vitit 1991. Kjo rezultonte me zgjedhje të lira, në të cilën u kyçën më shumë parti dhe gjatë së cilës kohë popullata mund të votonte për kandidatë nga parti të ndryshme. Edhe pse fragmentimi politik i caktuar ishte i pashmangshëm, me siguri, duke i falemnderuar sistemit zgjedhor të shumicës i cili ishte i ruajtur nga koha e komunizmit, Maqedoninë nuk e gjeti optimi dhe fragmentimi në parti politike si disa shtete paskomuniste. Dy partitë më të mëdha në zgjedhjet e vitit 1990 e mbajtën udhëheqjen në dy deceniet e ardhshme (Lidhja Socialdemokrate e Maqedonisë- LSDM, e cila është trashëgimtare e ish Lidhjes së Komunistëve të Maqedonisë, dhe Partia Demokratike për Unitet Kombëtar Maqedonas - OBRM-PDUKM (VMRO-DPMNE)). Situata në trupin zgjedhor shqiptar është e llojit tjetër, sepse partitë politike të cilat dominuan në skenën politike në vitet e nëntëdhjeta (Partia për Prosperitet Demokratik – PPD

⁶ Maqedonia vendosi marrëdhënie diplomatike me UE qysh në vitin 1996, menjëherë pas marrëveshjes preleminare në mes të Maqedonisë dhe Greqisë, e cila u nënshkrua në dhjetor të vitit 1995, nën patronatin e KB.

dhe Partia Demokratike Popullore - PDP) u zhdukën pas konfliktit të vitit 2001 dhe partitë e reja shqiptare e fituan përkrahjen e shqiptarëve etnik në Maqedoni (Bashkimi Demokratik për Integrim - BDI dhe Partia Demokratike Shqiptare- PDSH). Edhe pse në zgjedhjet nuk ishte vërejtur mashtrimi i hapur, ata asnjëherë nuk i plotësuan standardet demokratike perëndimore në raport me incidentet e kohëpaskohshme të dhunës, votimit me autorizim, votimit familjar dhe parregullësive të tjera⁷. Elementet tjera të demokracisë ishin gjithashtu në nivel jo të duhur: shoqëria qytetare, edhe pse asnjëherë e përnxirë, gjithashtu nuk kishte ndikim dhe nuk pranohej nga publiku i gjërë si mjet për kontrollimin e punës së Qeverisë. Mediumet shpesh ishin nën ndikimin politik, nëse jo edhe direkt të kontrolluara, raste të cilat edhe sot janë prezente, çka sjell deri tek përfundimi brengosës për mungesën e trendit pozitiv të konsolidimit të demokracisë maqedonase.⁸

1.1.3. Siguria dhe kërcnimet e sigurinë

Sektorit të sigurisë, në përjashtim të ushtrisë, nuk iu kushtua kujdes i veçantë dhe ishte i trajtuar si mbetje nga administrata publike, me disa ndryshime artificiale të miratuara në atë periudhë. Ushtria mbeti tjetërfare pas tërheqjes së Armatës Popullore Jugosllave (APJ) nga territori i Maqedonisë, Maqedonia nuk kishte armatë. Nga atje, krijimi i armatës u bë prioriteti më i lartë, sepse paraqiste element me rëndësi për themelimin e suverenitetit të plotë dhe kontrollin e territorit, si dhe nevojë në kohë dhe në regjion ndaj jostabilitetit të shprehur dhe kërcnimit mbi sigurinë. Armata e Republikës së Maqedonisë (ARM) ishte krijuar nga përfaqësuesit e APJ dhe forcave tjera të sigurisë të cilat iu bashkangjitën ARM. Në ndërkohë, kryetari Kiro Gligorov i ftoi trupat preventive të KB të patrollojnë nëpër kufitë e ri maqedonas, së bashku me ARM. Trupat e KB qëndruan në Maqedoni deri në vitin 1999.

Në arenën e brendshme politike, rreziku më i madh mbi sigurinë në këtë periudhë i përket marrëdhënieve ndëretnike dhe baraspeshës në mes të

⁷ UNDP. "I will vote by myself, thank you" në Gjininë në Evropë dhe ZND. Mund ta gjeni në: <http://europeandcis.undp.org/gender/show/30521F9A-F203-1EE9-B6D7F1FC3C89B37D>

⁸ Madje edhe në vitin 2008, vetëm përafërsisht 16% nga qytetarët maqedonas kishin besueshmëri në institucionet e shoqërisë qytetare dhe në mediumet, në krahasim me 38% të cilët kishin besueshmëri në ushtri dhe 51% të cilët kishin besueshmëri në bashkësitë fetare. „Galup Balkan monitor: Qasje dhe perceptime – votat e vendeve ballkanike“, viti 2008. <http://www.balkan-monitor.eu/index.php/dashboards/70-of-macedonian-albanians-supported-ohrid-agreement/>

dy bashkësive më të mëdha etnike në Maqedoni: Maqedonasve dhe Shqiptarëve. Marrëdhëniet në mes të Maqedonasve etnik dhe Shqiptarëve etnik dukshëm u keqësuan gjatë kohës të decenies së parë pas pavarësisë. Edhe përkaj pjesëmarrjes të partive politike shqiptare në qeveritë e koalicionit, nga viti 1992 e kënde, shumica e kërkesave të pakicës shqiptare të cilat i përkisnin rritjes së prezencës në administratën publike, përdorimi oficial i gjuhës shqipe dhe arsimit i lartë në gjuhën shqipe, si dhe ndryshimet kushtetuese me të cilat Shqiptarët do të ishin pranuar si “popull përbërës” ose “popull themelues” të shtetit maqedonas, nuk u morën parasysh. Numri i madh i incidenteve të dhunës gjatë kohës së nëntëdhjetave ishin tregues për tensionet në mes të dy bashkësive, në mes të vetë popullatës etnike shqiptare, si dhe i institucioneve shtetërore. Në vitin 1995, policia, duke zbatuar dhunën, ndërpreu manifestimin me rastin e themelimit të Universitetit të Tetovës në Reçisë të Vogël, dedikuar për të studiuar në gjuhën shqipe, kurse në vitin 1997 njësitë policore u ndeshën me masat e demonstruesve në qendrat në Tetovë dhe Gostivar, pasi që flamujtë shqiptarë të cilët ishin të vendosura para komunave të qyteteve ishin të larguara nga ana e policisë. Këto, si dhe incidentet tjera më të imëta, ishin tregues jo vetëm për marrëdhëniet e dobëta ndër-etnike, por edhe për faktin se organet e sigurimit shtetëror nuk posedojnë kapacitete të mjaftueshëm për ballafaqim me situata specifike të sigurisë dhe për veprime preventive, përkundrazi, aksioni i njësitë policore dhe atyre speciale në mënyrë plotësuese e keqësuan situatën.

Nga jashta, rreziqet më të mëdha mbi sigurinë për Maqedoninë vinin nga fqinjësia e saj. Shtetësia e paradokshme e Maqedonisë ishte e provokuar nga shumë anë: Greqia kundërshtoi për përdorimin e emrit të Maqedonisë dhe e bllokoi pranimin ndërkombëtarë të Maqedonisë me atë emër, por gjithashtu e bllokoi edhe anëtarësimin e Maqedonisë në shumë organizata ndërkombëtare deri në dhjetor të vitit 1995, kur Maqedonia dhe Greqia nënshkruan marrëveshje të përkohëshme, andaj Maqedonia fitoi mundësi për vendosjen e marrëdhënieve ndërkombëtare nën referencën e IRJM. Bullgaria e provokoi ekzistimin e kombit dhe gjuhës maqedonase deri në vitin 1999, kur u nënshkrua marrëveshja ndër-qeveritare për gjuhën maqedonase dhe bullgare dhe ajo pyetje në mes të dy shteteve u zgjidh. Kufiri ndërkombëtar në mes të Maqedonisë dhe Serbisë nuk ishte i shënuar deri në vitin 2003, e të mos flasim për natyrën më rozë të të njëjtit kufi me Kosovën dhe mospasurësin e institucioneve maqedonase të vendosin kontroll të tërësishme mbi territorin e shtetit (me çka filloi konflikti në vitin 2001, kur

ishte kidnapuar ekipi i gazetarëve, i cili hulumtonte marrjen e kontrollit mbi fshatin më në Veri të kufirit me Kosovën, nga ana e forcave paraushtarake). Këto kërcënime të sigurisë nuk ishin të një natyre të zakonshme luftarake, por paraqisnin kërcënim për identitetin dhe bashkësinë (nga aspekti etnik). Deri sa disa parashikonin konflikte të armatosur me Greqinë dhe Bullgarinë ose Serbinë/Kosovën, qëndrimet e tyre për Maqedoninë ishin kuptuar seriozisht dhe deri në një shkallë të lartë e formuan politikën e jashtme (dhe të mbrendshme) të Maqedonisë, të pasuar me pasiguri të madhe në lidhje me shtetësinë maqedonase dhe simbolet e saja, e cila u mbajt edhe pas përpjekjeve të bëra për tejkalimin e tyre. Madje, edhe sot mosmarrëveshja e pazgjidhur rreth emrit me Greqinë paraqet kufizim për politikën e jashtme maqedonase, e edhe më shumë për reformat në sektorin e sigurisë, si dhe arsye e vetme për aplikimin e pasukseshëm të Maqedonisë për hyrje në NATO. Pasiguria provokoi mosbeueshmëri të fqinjët, e kjo si e tillë e prishi bashkëpunimin regional gjatë kohës së embargos nga ana e Greqisë dhe embargos ndaj Serbisë, të cilat i shkaktuan dëm ekonomisë maqedonase, njësoj si dhe pranimi ndërkombëtar i pazgjidhur dhe prolongimi i anëtarësimit në organizatat ndërkombëtare.

Rezultati nga politika të cilën e udhëheqnin tre kabinetet qeveritare (me bindje të ndryshme ideologjike), gjatë kohës së decenies së parë pas pavarësisë, ishte shteti i ri dhe i dobët i cila para do kohësh ishte shkëputur nga regjimi komunist, në vetë pragun e procesit të demokratizimit, shtet me institucione të dobëta dhe jo të konsoliduara, me ekonomi të shkatëruar dhe shoqëri të polarizuar të ndarë mbi baza etnike dhe politike. E gjithë kjo solli deri te një gjendje e fuqishme paskomuniste (pothuajse postautoritative) dhe parae konfliktit socio-politike dhe të sigurisë.

1.2. Analiza e institucioneve/ sektorëve

1.2.1. Armata

Të hartuarit e shpejtë të sektorit të sigurisë në periudhën e fillimit të pavarësisë tregoi lëshime serioze dhe mungesë të elementeve të cilat ftojnë në zgjidhje urgjente. Siç është tanimë e theksuar, si nga territoret e ish-republikave të tjera jugosllave, APJ u tërhoq edhe nga Maqedonia, prandaj u paraqit nevoja për krijimin e një armate të re. Në mes të viteve 1991-1992, kur kryetari i ri i zgjedhur i Maqedonisë, Kiro Gligorov, bashkëbisedonte

me sekretarin federal për mbrojtje popullore të RSFJ, Bllagoja Axhiq, për tërheqje të qetë të APJ nga territori i Maqedonisë, njësitë tjera të mbetura të cilët kryesisht përbëheshin nga personeli sërë dhe malazez, nga ana e institucioneve të sigurisë, elitës politike dhe popullatës, konsideroheshin kërcënim potencial për pavarësinë dhe suverenitetin e ri të nxënë të Maqedonisë, e jo si pjesë e sektorit maqedonas të sigurisë. Më tutje, si edhe nga vetë mbetja tjetër nga ish Jugosllavia, APJ mori bukvalisht gjithçka çka mund të merrej, duke përfshirë paisje, armë, materiale, rezerva etj., për të lënë infrastrukturën e gjymtuar të shërbej si themel për ndërtimin e armatës së re maqedonase. Themelimi i Armatës të Republikës së Maqedonisë (ARM) filloi me shpalljen e Ligjit për mbrojtje në vitin 1992, e pasuar me marrjen e kontrollit kufitar dhe kontrollit mbi objektet ushtarake në Maqedoni, në 27 mars të vitit 1992, pikërisht ashtu siç theksohej në marrëveshjen e arritur në mes të kryetarit Gligorov dhe gjeneralit të APJ, Nikolla Uzellac. Regrutët e parë të ARM arritën në barakat në prill të vitit 1992, duke marrë kontrollin mbi kufitë maqedonas nga ana e policisë.⁹

Kapacitetet njerëzore dhe teknike të ARM të posakrijuar ishin dëshpëruese të vogla. Edhe pse ARM oficalisht e mori kontrollin mbi kufitë maqedonas, në periudhën fillestare, derisa regrutët kalonin nëpër trajnimin bazik, kufitë ruheshin nga profesionistë, ushtarë të paguar nga njësitë rezerve. KB dërguan mision preventiv në Maqedoni - UNPREDEP, forcat e të cilit ndihmuan ARM gjatë patrollimit nëpër kufi, deri në vitin 1999. Nevojitej kohë të ndërtohej armata e cila fillonte nga nga zero, i tillë ishte edhe rasti me ARM, kapaciteti dhe potenciali i së cilës ishte më i madh në vitet e nëntëdhjeta. Shumica e oficerëve ishin ish oficerë të APJ, të cilët ishin trajnuar në suaza të të njëjtës, dhe nga andej edhe miratimi i konceptit të ri për ndërtimin e Armatës nuk ishte hap më i mirë. Në çdo rast, që nga vetë fillimi qëllimi ishte që të krijohet një armatë moderne dhe efikase, e cila do të ishte shqëlqyeshëm e integruar në mekanizmat kolektiv të sigurisë në regjion e më gjerë. Rezultatet nga këto përpjekje ishin të theksuara në vitet e mesme dhe të vonshme të nëntëdhjetave, kur në nëntor të vitit 1995 Maqedonia iu bashkangjiti Partneritetit për paqë (PPP), çka shënonte lidhje më të afërt me NATO dhe ndihmë gjatë implementimit të reformave mbi sigurinë dhe mbrojtjen, si dhe pjesëmarrje dhe nikoqirllëk në stërvitjet ushtarake regjionale dhe ndërkombëtare, të cilat u mbajtën në vitin 1996 dhe 1997.¹⁰

⁹ Historia e ARM. Ministria e mbrojtjes e RM. Mund ta gjeni në: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/History/History1.html>

¹⁰ Historia e ARM. Ministria e mbrojtjes e RM.

Në këtë periudhë, Armata ishte institucion i ri dhe nuk ishte direkt i kyçur në sigurimin e sigurisë dhe të interaksionit me popullatën. Nga andej, popullata nuk kishte ndonjë fotografi negative ndaj ARM, në pikëpamje me atë se a është e korruptuar apo opresive, kurse disa burime e tregojnë edhe shkallën e besueshmërisë të popullit në Armatë. Disa skandale rreth posedimit të apartmaneve ushtarake dhe furnizimit me armë u paraqitën në medime, por në krahasim me skandalet për korruptimin e policisë, partive politike dhe disa përfaqësuesve qeveritar, ARM u tregua si relativisht transparente dhe si një institucion i besueshëm.

1.2.2. Policia

Në vakoumin e sigurisë nga vitet e hershme të pavarësisë, policia ishte faktori kryesor për sigurinë në Maqedoni. Para marrjes së kontrollit mbi kufitë nga ana e ARM në vitin 1992, policia ishte përgjegjëse për kontrollin e tyre, nga shpallja e pavarësisë në vitin 1991, si plotësim i kryerjes së detyrimeve të regullta policore dhe sigurimin e sigurisë së popullatës. Gjatë kohës së kësaj periudhe, policia ishte tepër e zënë me plotësimin e këtyre detyrimeve, duke pasur parasysht kapacitetin e kufizuar të njerëzve dhe teknikës (në këtë periudhë policia përbëhej vetëm nga 6000 mijë përfaqësues). Këto përpjekje të hershme të policisë për mbrojtjen e kufive dhe sigurimin e sigurisë të shtetit të ri të pavarur maqedonas, e ngriti policinë në faktor me rëndësi politike dhe të sigurisë në atë kohë.

Atributi patriotik të cilën e meritoi policia gjatë kohës së periudhës fillestare pas pavarësisë, nuk u ngrit si nevojë për reforma të të njëjtës. Për dallim nga disa shtete tjera paskomuniste, Maqedonia nuk vazhdoi me procesin e çarmatimit të armëve policore nga komunizmi, edhe pse ekzistonin disa përpjekje për reforma në polici. Deri më vitin 1995, puna e policisë ishte e rregulluar me Ligjin për punë të brendshme i cili datonte që nga koha e Jugosllavisë. Nga mesi i viteve të nëntëdhjeta, policia ishte pjesë e trajnimeve të regullta dhe intenzive për respektimin e të drejtave të njeriut dhe zotërimin e ligjit, shpesh e implementuar nga ana e organizatave ndërkombëtare. Këto trajnime kishin për qëllim t'i përmirësojnë marrëdhëniet në mes të policisë dhe sektorit të organizatave ndërkombëtare dhe organizatave joqeveritare në Maqedoni i cili ishte në rritje. Efikasiteti i trajnimeve të tilla dhe i përpjekjeve për reforma ishin diskutabile, duke pasur parasysht natyrën e tyre të rastësishme dhe mungesën e aktiviteteve plotësuese. Deri në vitet e vona të nëntëdhjeta, raportet e regullta të Avokatit të Popullit

vërtetuan shkelje të numërta të të drejtave të njeriut nga ana e policisë, edhe përkaj përpyekjeve për trajnimin e policisë lidhur me të drejtat e njeriut.¹¹ Gjatë kohës së decenies së fundit, numri i përfaqësuesve të policisë u zmadhua, por regrutimi shpesh nuk ishte transparent dhe shpente deri te fenomeni i politizimit të të njëjtës, çka e nxiu punën e saj dhe i varrosi përpyekjet për reforma në vitet që pasonin.

1.2.3. Shërbimet zbuluese

Me Ligjin për punë të brendshme nga viti 1995 ishin të parashikuara reforma në sektorin e zbulimit, i cili në kohën e komunizmit vepronte si pjesë e policisë. Agjencioni për zbulim (AZ) ishte themeluar si organ i veçant nga Drejtoria për siguri dhe kundërzbulim (DSK), organ për kundërzbulim i cili gjatë kohës së RSFJ funksiononte në kuadër të Ministrisë së punëve të mbrendshme. Agjencioni për zbulim ishte nën autoritetin e dyfishtë, të presidentit dhe të Qeverisë, kurse DSK nuk ishte nën autoritetin e presidentit. Ligji i përfshinte principet themelore të mbikqyrjes demokratike të punës së shërbimeve të zbulimit. Komiteti parlamentar mbeti përgjegjës për kontrollimin e punës së DSK dhe AZ. Komiteti pranon raporte vjetore për punën e shërbimeve të zbulimit dhe, nëse ka nevojë, Kuvendi vendos se të njëjtat a duhen të shqyrtohen në mbledhje plenare. Zbulimi ushtarak nuk ishte i kyçur në DSK dhe AZ dhe në mes tyre nuk ishte vendosur bashkëpunimi në nivel operativ. Ndarja e operacioneve ishte e mundshme vetëm në nivel më të lartë ekzekutiv. Si trashëgim nga koha e komunizmit, të gjitha shërbimet zbuluese shikoheshin si jo të besueshëm nga ana e popullatës më të gjërë, çka mund të plotësohet edhe me atë se shumë pak nga përpyekjet për reforma ishin të shpallura dhe pak ishte bërë në lidhje me përmirësimin e pasqyrës së këtyre institucioneve para syve të publikut. Në kohën e pjesës më të madhe të tranzicionit të hershëm, Maqedonia nuk ishte e kyçur në reformat e reja, për dallim nga mbetja prej sektorit të sigurisë.

Në nivelin ekzekutiv, Kushtetuta e emëroi presidentin për komandant kryesor të forcave të armatosura, kurse drejtimi i Armatës dhe i policisë mbeti përgjegjës i Qeverisë, më saktësisht e Ministrisë për mbrojtje dhe Ministrisë për punë të brendshme. Sistemi politik në Maqedoni është i përzier, por kryesisht fuqinë ekzekutive e ka Qeveria dhe vendimet kryesore

¹¹ Raportet vjetore për punën e Avokatit të Popullit. *Avokati i Popullit i Republikës së Maqedonisë*. Mund ta gjeni në: <http://www.ombudsman.mk/default.aspx?cid=104&Lan=MK>

politike në raport me sigurinë bien dhe realizohen përmes institucioneve qeveritare - ministrive dhe agjensioneve. Kryetari është komandant kryesor i forcave të armatosura, por ndikimi i tij mbi politikën është i kufizuar. Gjatë kohës së kësaj periudhe veprojnë më shumë institucione qeveritare, por Qeveria vonohet me miratimin e dokumenteve strategjike për siguri nacionale të cilat duheshin të prezentojnë përcaktime për reformat dhe zhvillimin e politikës në sektorin e sigurisë. Në degën ligjdhënëse, Kuvendi është institucion përgjegjës për miratimin e legjislativës, si dhe i mbikqyrjet demokratike të punës të faktorëve të sigurisë. Baza e legjislativës është prezentuar në Ligjin për mbrojtje dhe Ligjin për punë të brendshme dhe, në funksion të plotësimit të të njëjtës, ishin të miratuara edhe disa ligje për rregullimin e sektorit të sigurisë, si Ligji për kalimin e kufirit shtetëror dhe për levizje në rripin kufitar, Ligji për mbrojtje të të dhënave personale, kurse me ndryshimin e pushtetit në vitin 1998 (nga qeveria e udhëhequr prej LSDM, në qeveri e udhëhequr prej OBRM-PDUKM) edhe Ligji për veprim me dosiet për personat e udhëhequr nga Shërbimi për siguri shtetërore, me të cilën ishte e mundur qasja deri te dosjet e të gjithë të interesuarve.

Periudha e parë nga analiza, vitet në mes të shpalljes së pavarësisë dhe fillimit të konfliktit, është e shënuar me karakteristika politike paskomuniste dhe parae konfliktit. Decenia e parë dëshmon për themelimin e institucioneve themelore shtetërore dhe praktikave demokratike pas rënies së komunizmit. Kjo periudhë, gjithashtu, dëshmon edhe për themelimin e Armatës maqedonase, si një nga shtyllat kryesore të sektorit të sigurisë në Maqedoni, si dhe i përpyekjeve të para për transformimin e mbeturinave nga sektori i sigurisë në faktorin demokratik të sigurisë, edhe pse vetë reforma në tërësi ishte e kufizuar.

PERIUDHA 2: VITI 2001 – 2008: PREJ OHRIT E DERI NË BUKURESHT

2.1. Situata e përgjithshme

Konflikti etnik në mes të forcave maqedonase të sigurisë dhe kryengritësve shqiptar etnik i cili zgjati gjashtë muaj, gjatë kohës së pranverës dhe verës, në vitin 2001, ishte ngjarje e shënuar e cila nxiti rishikimin e ideve mbi të cilat mbështetet shtetësia dhe politika maqedonase gjatë kohës së viteve të nëntëdhjeta. Kjo paraqiste kërcënim më të madh për sigurinë maqedonase nga koha e pavarësisë e këndeje. Policia maqedonase, Armata, njësitë speciale, shërbimet e zbulimit dhe njësitë paraushtarake të reja të krijuara nga ana maqedonase dhe ajo shqiptare ishin të kyçura në konflikt - disa prej tyre madje edhe për herë të parë merrnin pjesë në luftë. Mungesa e stabilitetit dhe e sigurisë e cila rrjedhte nga baraspesha etnike ishin të vërtetura së bashku me nevojën për intervenim më të madh dhe për reforma kushtetuese. Fundi jo bindës i konfliktit dhe nevoja për ndërmjetësim të jashtëm sollën deri te përfundimi se forcat maqedonase të sigurisë¹² nuk posedojnë kapacitet të mjaftueshëm për luftë strategjike dhe zgjidhje e ndërmjetësim të qetë të konfliktit. Nga atje rrjedh se Marrëveshja Kornizë e Ohrit (MKO), e ndërmjetësuar nga UE dhe SHBA, e cila u nënshkrua më 13 gusht të vitit 2001 nga liderët e katër partive më të mëdha politike në Maqedoni (LSDM, OBRM-PDUKM, PDSH dhe PPD), dedikuar për zbatimin e reformave më të rëndësishme në sektorin publik: arsimit, decentralizimi, përdorimi i gjuhës dhe sektori i sigurisë.

2.1.1. Marrëveshja Kornizë e Ohrit dhe reformat postkonfliktuale

Nuk mund të thuhet se në mesin e popullit ekzistonte nevojë e madhe për këto reforma, përveç nevojës shumedecenie te Shqiptarët etnik për përfshirje më të madhe në administratë publike. Reformat nga Marrëveshja e Ohrit të cilat i përkanin sektorit publik ishin të imponuara nga jashtë, edhe pse një pjesë e elitës politike ishte e vetëdijshme për nevojën e të

¹² Njësitë e ARM edhe më parë morrën pjesë në misione ndërkombëtare të paqës, por asnjëherë nuk ishin kyçur në luftë. Pajisja dhe armët e ARM dhe të policisë maqedonase ishin të vjetruara, pajisjet dhe armatimi ishin huazuar gjatë kohës së konfliktit të shkurtër.

njejtave. Përzjerja nga jashtë në procesin e vendosjes së reformave vazhdoi (e ndoshta madje edhe u zmadhua), me synime serioze të theksuara të Maqedonisë për hyrje në Unionin Evropian dhe NATO, andaj implementimi i standardeve nga Marrëveshja e Ohrit ishte e kyçur në kriteriumet politike sipas të cilave vlerësohej përparimi i Maqedonisë. Nga njëra anë, kjo e ndihmonte zbatimin e reformave, duke i falemnderuar ndjekjes që vie nga ana e kushtëzimit¹³, por nga ana tjetër, kompetencat e UE mbi reformat e para para me Marrëveshjen Kornizë të Ohrit, ndikuan që elita politike vendore ta konsiderojë marrëveshjen si të imponuar, në vend se si një dokument kushtetues i arritur me marrëveshje nga ana e liderëve politik vendor. Në vitin 2008, tetë vite pas nënshkrimit të marrëveshjes, vetëm rreth 44% nga popullata maqedonase e konsideronte Marrëveshjen Kornizë të Ohrit si zgjidhje të mirë për problemet etnike në Maqedoni (edhe pse, kur bëhet fjalë për Shqiptarët, kjo përqindje arrinte 70%).¹⁴

Marrëveshja Kornizë e Ohrit ishte e vendosur mbi principin e *përfshirjes së drejtë* në administratën publike, çka nënkupton punësim të theksuar etnik në institucionet publike, me qëllim që të plotësohet përqindja, e arritur përmes marrëveshjes, i të punësuarve, me përkatësi nga bashkësitë më të vogla etnike, në administratën publike. Kjo duhej të sjellë deri te një përfshirje më të madhe të përfaqësuesve nga bashkësitë më të vogla etnike. Në sektorin e sigurisë kishte nevojë për reforma më të rëndësishme, prandaj institucionet ndërkombëtare i ndihmuan Qeverisë maqedonase gjatë zbatimit të reformave në polici dhe Armatë, e cila bëri përpjekje, së bashku me UE, NATO dhe OBSE, t'i zbatojë reformat në polici dhe në Armatën e Maqedonisë. Restruktuimi i Armatës u krye sipas standardeve të NATO-s, si pjesë e përpjekjeve për integritet. Ajo nënkuptonte racionalizimin e paisjes sipas standardeve efikase të NATO-s, e gjithashtu solli edhe deri te profesionalizimi i ARM në vitin 2004. Në periudhën në mes të vitit 2002 dhe 2007, më aktivisht u zbatuan reformat në sferën e mbrojtjes, sipas Strategjisë nacionale për anëtarësim në NATO, dhe u miratuan një numër dokumentesh juridike dhe strategjike në sektorin e sigurisë, duke kyçur edhe Konceptin për siguri nacionale, Doktrinën mbrojtëse dhe ndryshimet në Ligjin për mbrojtje nga

¹³ Për efektin e kushtëzimit të vendosur nga UE ndiqni: G. Pridham, "Change and Continuity in EU Political Conditionality: Aims, Approach and Priorities" bo *Democratization*. Vëllimi 14. nr.3. (qershor, viti 2007), fq.446-471.

¹⁴ „Galup Balkan monitor: Qasje dhe perceptime – zërat e vendeve balkanike“, viti 2008. <http://www.balkan-monitor.eu/index.php/dashboard/70-of-macedonian-albanians-supported-ohrid-agreement/>

viti 1991 dhe legjislativën tjetër. Zbatimi i reformave, edhe pse nuk ishte i butë, megjithatë përparonte mirë dhe, deri në fund të vitit 2007, përparimi i Maqedonisë në zbatimin e reformave nga fusha e mbrojtjes, si dhe të kritereve të tjera politike për anëtarësim në NATO, ishin të vlerësuara pozitivisht dhe ishte vlerësuar se Maqedonia është e përgatitur për anëtarësim në NATO. Reformat në polici u treguan si më të rënda se sa ato në Armatë, edhe përkaj kontributit të UE me misionin e saj policor (*EUPOL Proksima*) në Maqedoni. *EUPOL Proksima* kishte për detyrë të vlerësojë nevojën për reforma dhe t'i ndohmojë Qeverisë maqedonase me ekspertizën e vet gjatë zbatimit të reformave në polici, por një pjesë e madhe nga reformat e propozuara ishin politikisht të ndieshme dhe ngecën në legjislativë ose në procesin e zbatimit të tyre. Ligji për polici nga viti 2006 ishte politikisht i mohuar dhe mezi u votua nga ana e Kuvendit. Decentralizimi i policisë dhe bartja e pushtetit policor në nivel lokal ishte kontravers në gjendjen e pas konfliktit, sepse besueshmëria në polici në atë moment ripërtrihej.

Reformat në sektorin publik dhe të sigurisë ishin të kombinuara me vendosjen e decentralizimit dhe rritjen graduale të kompetencave të pushteteve lokale në shumë sfera, nga arsimi dhe urbanizmi, e deri te politika fiskale, por çka është më e rëndësishme për këtë analizë, pushteti lokal gjithashtu fitoi autorizime edhe në fushën e policisë dhe të sigurisë publike. Kjo i shënoi përpjekjet për afrimin e policisë me bashkësitë lokale, të cilat fituan të drejtën e votës për pyetje se kush është përgjegjës dhe çka duhet të bëjë policia për problemet e tyre.

Vëmendje më e vogël u ishte kushtuar reformave në pjesët tjera të sektorit të sigurisë (shërbimet e zbulimit, kompanitë private për sigurim etj.), sepse nuk ngjiteshin lartë në listën e prioritetëve të EU dhe NATO, prandaj pritej të ishin të anashkaluara dhe të prolonguara. Politika maqedonase në këtë periudhë kryesisht ishte e orientuar drejt integritimit në institucionet ndërkombëtare, kryesisht NATO dhe EU. Maqedonia u kyç në Planin aksional për anëtarësim në NATO (PAA) në vitin 1999 dhe u bë anëtare e Partneritetit për paqë në vitin 1995. Si do që të jetë, parashikimet reale për anëtarësim në NATO u paraqitën pas vitit 2002, me nënshkrimin e Kartës së Adriatikut në vitin 2003, kur ishte themeluar Treshja e Adriatikut - Shqipëria, Kroacia dhe Maqedonia, dhe përpjekjet për plotësimin e kushteve për anëtarësim u bënë më intensive.

2.1.2. Përpjekjet për reforma dhe integrim

Njëkohësisht, përpjekjet për integrim në UE u forcuan, veçanërisht pasi KE e filloi procesin e stabilizimit dhe asociimit për Ballkanin Perëndimor. Maqedonia nënshkroi Marrëveshjen për stabilizim dhe asociim, me qëllim që të afrohet drejt integritimit në UE në vitin 2001, aplikoi për anëtarësim në UE në vitin 2004 dhe fitoi statusin e kandidatit kah fundi i vitit 2005. Pastaj, procesi për pranim u shty, ngase tri raportet e njëpasnjëshme për përparim të KE nuk arritën të sjellin rekomandim për fillimin e bisedimeve për hyrje.¹⁵ Shtyerjet të cilat janë rezultat i përpjekjeve të pjesërishme të Qeverisë për potësimin e kërkesave të Marrëveshjes për stabilizim dhe asociim (MSA) dhe i dhënies së tetë standardeve, gjithashtu e ngadalsojnë tempon e reformave dhe i zvogëlojnë përfitimet nga kushtëzimi. Nga zgjedhjet e vitit 2006 dhe ardhja e OBRM-PDUKM në pushtet, reformat e lidhura me UE u ngadalësuan dhe nuk u vërejtë ndonjë përparim në lidhje me hyrjen në UE.

Si plotësim i përpjekjeve për hyrje në UE dhe NATO, politika maqedonase, në periudhën pas nënshkrimit të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, ishte gjithashtu e karakterizuar me pasojat që dolën nga konflikti i vitit 2001 dhe nga sfidat e vendosura nga ana e shoqërisë së atëhershme e pas konfliktit. Nga problemet dhe kërcënime më të mëdha të politikës e pas konfliktit ishte ballafaqimi me grupet e armatosura jashta institucioneve nga të dy anët.¹⁶ Njëra nga masat e para për pajtim dhe reintegrim ishte ndërmarrë nga ana e kryetarit të atëhershëm Boris Trajkovski, i cili i ndau amnesti të gjithë atyre të cilët morrën pjesë në konflikt, por nuk kryen krime ndaj njerëzimit (në të kundërtën, do të duhej të ballafaqoheshin me gjyqet maqedonase dhe ato ndërkombëtare). Mirëpo, amnestia nuk u tregua si zgjidhje e qëndrueshme për problemin lidhur me integrimin e ish luftëtarëve dhe sasi e madhe e armëve të vogla (dhe të mëdha) lirshëm qarkullonin në mesin e veteranëve dhe kriminelëve. Ata paraqisnin kërcënim për sigurinë e qytetarëve maqedonas dhe rritjen potenciale të shkallës së kriminalitetit. Veteranët e një-sive paraushtarake nga konflikti iu bashkangjitën policisë, pas trajnimeve të shkurta. Kjo nuk e rriti kualitetin e shërbimeve të policisë, as besueshmëria

¹⁵ Komisioni evropian. Zgjerimi. Ish Republika Jugoslave e Maqedonisë. *Dokumentet kyçe*. Mund t'i gjeni në: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate_countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/key_documents_en.htm

¹⁶ Stevo Pendarovski, „Shtojcë mbi sistemin e sigurisë nacionale“ në *Proces, viti 2002: Siguria e Republikës së Maqedonisë*. S. Pendarovski, K. Nejkov dhe I. Jusufi (Shkup: Lista, viti 2002). Fq. 11-63.

e popullatës në polici, e cila mbeti në nivel të pandryshueshëm edhe përkaj reformave rrjedhëse gjatë kohës së këtyre viteve.¹⁷

Periodha menjëherë pas konfliktit solli përpjekjen për mbledhjen e armatimit joligjor që u shfytëzua gjatë kohës së konfliktit, e cila ishte e ndihmuara nga misionet e NATO, *Korrja e domosdoshme* dhe *Dhelpra qelibare*, por asnjëra prej tyre nuk u tregua si tërësisht e suksesshme, sepse sasia e mbledhjes së armatimit ishte më e vogël se sa vlerësimi paraprak i numrit. NATO qëndroi në Maqedoni deri në vitin 2003, kur mandati i misionit *Harmonia aleate* ishte marrë nga ana e UE. Misioni i UE ishte qytetare dhe nuk kishte për qëllim të mbledhte armatim, sepse kjo pyetje ishte e zgjidhur nga ana e misioneve të NATO.

Përkaj kërcënimeve direkte të sigurisë të cilat rrjedhën nga sasia e madhe e armatimit dhe i njerëzve të përgatitur që ta përdorin ate, periodha e pas konfliktit gjithashtu solli edhe kërcënime më të buta për sigurinë -të shumtat i përkisnin rritjes së largësisë sociale në mes të grupeve etnike në Maqedoni. Natyra e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit ishte e tillë që ajo ndau të drejta në baza kolektive¹⁸ të grupeve në vend të individëve, me çka zhvendosi demokracinë maqedonase edhe më larg, nga principet liberale, drejt demokracisë kolektive kosociale¹⁹. Përparësia e cila nuk mund të mohohet ishte qasja e zmadhuar ndaj fuqisë politike dhe pjesëmarrja e anëtarëve të bashkësive më të vogla etnike; në çdo rast politika maqedonase gjithnjë e më shumë etnizohej dhe numri i pyetjeve nga agjenda politike zgjidhej në kuadër të kornizave etnike dhe principi i shumicës së dyfishtë (principit

¹⁷ Besueshmëria në polici në vitin 2003 arrinte 63%, sipas raportit për tërheqje të vërejtjes të UNDP, nr.1, viti 2003 <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016469.pdf> dhe, me disa ngritje dhe rënie, përqindja u mbajt i njëjtë deri në vitin 2008, kur gjithsej 58% nga popullata kishte besim në polici, sipas Galup Balkan monitor, viti 2008.

¹⁸ Për shembull, e drejta për përdorimin e gjuhëve të tjera si oficiale, përkaj maqedonishtes, iu nda bashkësive etnike të cilët përbëjnë më shumë se 20% të popullsisë në një komunë të dhënë. Ndiqni Marrëveshjen Kornizë të Ohri: <http://www.siofa.gov.mk/images/dokumente/Ramkoven%20dogovor.pdf>

¹⁹ Marrëveshja Kornizë e Ohrit vendosi mekanizma institucional për ndarjen e autorizimeve, si përfaqësimi proporcional, përfaqësimi i drejtë, principi i shumicës së dyfishtë gjatë votimit për pyetje me rëndësi në Kuvend dhe decentralizimi, çka i përngjet karakteristikave të demokracisë koncensuale të përshkruara nga Arend Lijphart, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. (New Haven, CT: Yale University Press, viti 1977), dhe veprat e tij të mëvonshme në këtë temë.

të Badenterit) shpesh përdorej.²⁰ Kjo paraqiste kërcënim për shëndrimin e politikës maqedonase në pikë të vdekjes në mes të dy grupeve më të mëdha etnike, edhe përkaj regullit se të gjitha qeveritë maqedonase janë të përbëra nga koalicioni në mes të partisë politike maqedonase dhe asaj shqiptare. Etnizimi i politikës mund të sjellë deri te prapakthimi nacionalist, sepse faktorët politik garonin për përkrahje nga ana e trupit zgjedhor dhe me te rrezikohej kërcënim i potencialit të reformave demokratike dhe i politikës integrative. Nusprodhimi tjetër i konfliktit etnik ishte shfaqja e veteraneve, si faktor i ri në sektorin e sigurisë dhe në politikën në përgjithësi. Ish anëtarët e Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare (UÇK) dhe i njëjve paraushtarake maqedonase iu bashkangjitën policisë dhe krijuan aleanca dhe asociacione, interesat dhe kërkesat e të cilëve ishin të kyçura në përplasjet komplekse në politikën vendore maqedonase.

Të rezonojmë, situata e përgjithshme sociopolitike në Maqedoni, në periudhën në mes të viteve 2001 dhe 2008, shfaqti karakteristika të gjendjes e pas konfliktit dhe integrative. Me fjalë të tjera, masat për mëkëmbjen nga konflikti dhe kthimin e politikës paqedashëse ishin të kombinuara me përpjekjet për bashkangjitjen e Maqedonisë drejt institucioneve ndërkombëtare UE dhe NATO, kombinim i cili pasqyrohej me aktivitete të zmadhuara për reforma në sektorin publik dhe ate të sigurisë.

2.2. Analiza e institucioneve/ sektorëve

Konflikti në vitin 2001, edhe pse ishte i shkurtër, i zbuloi të gjitha mangësitë dhe anët e dobëta të sektorit maqedonas të sigurisë. Si e para, u tregua se Maqedonia nuk posedon mekanizëm funksional për ballafaqimin me kriza, sepse nuk ishte e qartë se nën kompetencë të kujt është përgjigjja ndaj kërcënimeve. Qendra për ballafaqimin me kriza ishte e formuar në vitin 2006, e para kësaj askush nuk ishte i obliguar për mbledhjen e informacioneve, tërheqjen me kohë të vërejtjes dhe ballafaqimin me kriza. Mangësia e integritetit të faktorëve të ndryshëm të sigurisë ishte e qartë, sepse bashkëpunimi në mes të policisë dhe Armatës, si dhe i shërbimeve të zbulimit dhe Armatës, ishte realizuar vetëm në nivelelin më të lartë ekzekutiv, gjatë kohës së mbledhjeve të Këshillit shtetëror për siguri, kurse në nivelin

²⁰ Principi i Badenterit bazohet në shumicën e dyfishtë - shumicën absolute plus shumica nga anëtarët e Kuvendit prej grupeve etnike të pakicave, për miratimin e legjislativës për sferat të cilat janë të ndieshme për marrëdhëniet etnike, siç është arsimiti, kultura, pushteti lokal, dokumentet personale, përdorimi i gjuhës etj.

operativ dhe ate logjistik bashkëpunimi ishte i vogël. Njësitë e armatosura (Armata, policia, rezervistët, përveç njësive speciale) kishin mungesë të armatimit adekuat, paisjeve dhe shkathtësisë për pjesëmarrje në luftë dhe në luftim gueril. Edhe pse Qeveria organizonte sigurimin e shpejtë të armëve dhe paisjeve për nevojat e forcave të sigurisë, Armatën dhe policinë, u paraqit mangësi për dituri strategjike dhe përvojë, sepse shumica e viktimave nga forcat e sigurisë ishin vravë në pritë (8 policë në Vejce, në maj të vitit 2001 dhe 10 ushtarë në Karpallak, në gusht të vitit 2001), si rezultat të mbikqyrjes dhe përkrahjes së pamjaftueshme. Për fund, shumica e policëve dhe ushtarëve me prejardhje etnike shqiptare i lëshuan forcat ushtarake që t'i bashkangjiten bashkëmendimtarëve të vet në trupat kryengritëse, me çka treguan lojalitet më të madh ndaj grupit etnik, sesa ndaj vetë shtetit. Kjo ishte tregues për problemin më të thellë shoqëror të lojalitetit të dyfishtë në mesin e anëtarëve të forcave të sigurisë, por nuk ishin të tanguar forcat maqedonase të sigurisë, sepse pas vitit 2001 në rradhët e tyre kishte shumë pak Shqiptarë etnik.

Lista e gjatë e theksuar e mangësive në sektorin maqedonas të sigurisë treguan disa drejtime në të cilat rrjedhnin reformat në sektorin e sigurisë pas konfliktit dhe si i njeiti ishte rekonstruuar. Konflikti, gjithashtu, solli edhe deri te shfaqja e aktorëve të ri të sigurisë, nga të cilët më të theksuar ishin njësitë paraushtarake nga të dy anët e prekura, UÇK dhe *Luanët*, si dhe veteranët e konfliktit, të cilët më vonë u bënë pjesë e skenës politike ose kryen presion mbi liderët politik.

Nga detyrat më të rëndësishme pas konfliktit ishin çarmatimi dhe demobilizimi i trupave, si dhe reformat në polici dhe ushtri, në përputhshmëri me përcaktimet e dala nga Marrëveshja Kornizë e Ohrit (MKO). E para ishte e realizuar me ndihmën e NATO, si institucion me kredibilitet në mesin e Shqiptarëve etnik, me qëllim që të binden sa më shumë përfaqësues të UÇK që ta dorëzojnë armatimin e tyre. Edhe përsikaj këtyre përpjekjeve, misioni i NATO-s, *Korrja e domosdoshme*, mblodhi më pak armatim nga ajo çka ishte e nevojshme.²¹ Kusre ajo që nuk u arrit të grumbullohet mbeti në pronësi të paligjshme të ish ushtarëve dhe arriti deri te qarqet kriminale. Situata ishte e ngjashme edhe te njësitë paraushtarake maqedonase të cilat policia

²¹ Forcat e *Korrjes së domosdoshme* mblodhën 3.381 pjesë të armatimit, e cila nga ana e NATO-s u vlerësua si pothuajse dy të tretat nga arsenalin i përgjithshëm i UÇK. Ndiqni deklaratën e Lord Robertson, në pres qendrën e NATO-s në Shkup, të dhënë më 25 shtator të vitit 2001. Mund ta gjeni në: <http://www.nato.int/fyrom/tfh/2001/t010925a.htm>

nuk arriti tërësisht t'i çarmatojë. Armatimi i cili u mblodh pas konfliktit u shkatërua. Demobilizimi ishte lehtësuar nga ana e kryetarit Trajkovski, i cili i ndau amnesti të gjithë atyre që kanë marrë pjesë në konflikt, por nuk kanë kryer akte penale dhe krime ndaj njerëzimit, të cilët në të kundërtën do të dorëzoheshin para gjyqit.

Si zgjidhje për integrimin e sërishëm të ish përfaqësuesve të UÇK dhe Luanëve, të njëjtët ishin trajnuar që t'i bashkangjiten policisë. Në përputhshmëri me përcaktimet e MKO, institucionet publike duhej të fitojnë më shumë përfaqësues nga "bashkësitë jo shumicë" andaj një numër më i madh i Shqiptarëve duhej të regrutoheshin në polici. Njësia e parë e policëve shqiptarë iu bashkangjit policisë kah fundi i vitit 2001, pas trajnimit të shkurtër të siguruar nga ana e Programës ndërkombëtare për ndihmë dhe trajnim gjatë hetimeve kriminalistike (ICITAP), me qëllim që të themelohen njësitë multi-etnike policore për patrollim në rajonet të cilat ishin të kontrolluara nga UÇK gjatë kohës së konfliktit.²² Më vonë, organizatat e tjera ndërkombëtare u kyçën që t'i ndihmojnë Ministrisë së punëve të brendshme gjatë trajnimit të njësive të reja policore dhe zbatimin e reformave në polici, në fakt OSCE dhe UE, të cilët e vendosën Proksima, misionin e parë policor në Maqedoni, në vitin 2003. Këto reforma kishin për qëllim të kryejnë rregullimin e gjithanshëm të mënyrave të veprimit të policisë maqedonase, luftën efikase me kriminalitetin dhe korrupsionin etj. Kryesisht, gjatë kohës së viteve pas konfliktit të vitit 2001, vëmendje të madhe të brendshme dhe të jashtme iu kushtua reformave në polici, çka solli deri te rritja e kapaciteteve njerëzore dhe teknike në polici. Në vitin 2003 ishte themeluar Akademia policore, si zavendësim i Fakultetit për siguri i cili ishte mbyllur në vitin 1999, dhe e njeita ishte dedikuar për trajnimin e policëve të rinj. Në vitin 2004, policia kufitare zëvendësoi ARM në patrollimin në kufi dhe në rripin kufitar dhe, nga vitit 2005 e këndej, ashtu siç forcoheshin mardhëniet me UE, vëreheshin përpjekjet e mëtutjeshme për udhëheqje të integruar me kufinj të sigurinë vendore dhe lirinë, si pjesë e procesit për lehtësimin e regjimit të vizave dhe liberalizimin e vizave në UE. Policia ishte e prekur edhe gjatë reformave në sferat tjera në Maqedoninë e pas konfliktit, si decentralizimi dhe reformat në administratën publike, andaj Ligji për polici në vitin 2006 solli principe të reja në punën e policisë, si dhe mënyra të reja për udhëheqjen me resurse njerëzore, të cilat kyçnin regrutim dhe vlerësim më transparent, kurse pushteteve lokale iu ndanë autorizime më

²² Thorsten Stodiek и Wolfgang Zellner, "The Creation of Multi-Ethnic Police Services in the Western Balkans: A Record of Mixed Success," *Deutsche Stiftung Friedensforschung*, viti 2007.

me rëndësi në lidhje me policinë lokale dhe sigurinë, duke përfshirë edhe të drejtën për votim gjatë zgjedhjes së kryeshefit të policisë lokale.

Reformat rezultuan me marrëdhënie më të fuqishme në mes të policisë dhe faktorëve të tjerë të sigurisë në shoqëri. Policia mbeti e hapur për bashkëpunim me organizatat ndërkombëtare dhe ekipet e tyre të ekspertëve, të cilët ishin përgjegjës për vlerësimin e punës dhe trajnimin e kryer. Pasi që reformat në polici u bënë prioritet i lartë në agjendën politike, ata e tërheqën vëmendjen e shoqërisë qytetare dhe bashkësisë akademike, të cilët iu bashkangjiteshin policisë më shpesh në ndjekjen për informata, ekspertizë dhe ndihmë. Me krijimin e policisë kufitare, një numër i madh i përfaqësuesve të ARM iu bashkangjiten radhëve të policisë dhe marrëdhëniet në mes të dy shtyllave kryesore të sektorit maqedonas të sigurisë ishin parashikuar të përforcohen me themelimin e Qendrës për ballafaqimin me kriza, në vitin 2006, si trup i cili më mirë do të ballafaqohet me nevojat e organeve shtetërore gjatë kohës së krizave dhe do të kontribuojë drejt sektorit më të integruar të sigurisë. Ishin bërë përpjekje për rritjen e besueshmërisë së publikut ndaj policisë, veçanërisht i pakicave etnike dhe i popullatës më të gjërë, përmes themelimit të njësive policore multietnike. Treguesit e periudhës në mes të vitit 2001 dhe 2007 nuk treguan rritje të konsiderueshme të besueshmërisë së publikut në polici, kurse sipas Raportit për tërheqjen me kohë të vërejtjes shënohet edhe rënie e besueshmërisë gjatë kohës së këtyre viteve.²³ Shërbimet e zbulimit ishin më pak të prekura nga reformat rrjedhëse në polici. Pjesa e misionit *Proksima* të UE e vlerësoi punën e këtyre institucioneve dhe realizonte trajnime për përmirësimin e operativitetit dhe strategjisë së punës së tyre, mirëpo Qeveria dhe Ministria nuk i ndiqnin sugjerimet me legjislacionin e nevojshëm. Nuk ishte miratuar legjislativa e re për punën dhe statusin e shërbimeve të zbulimit, as reformat për ndjekjen e principeve demokratike për punë. Ligji për punë të brendshme nuk ishte plotësuar me përcaktime të reja për shërbimet e zbulimit, as që ishte votuar ligji i ri për rregullimin e veprimit të tyre, prandaj shërbimet e zbulimit punonin në përputhshmëri me përcaktimet e ligjit të vitit 1995.

Gjatë kohës së kësaj periudhe rregullohej puna e agjencioneve private për siguri. Me Ligjin për sigurimin e personave dhe pronës nga viti 1999, ishte e vendosur korniza për veprimin e tyre dhe e njëjta ishte plotësuar me ndryshimet e mëvonshme në vitin 2007, kur, me qëllim që të rregullohet

²³ Raport për tërheqjen me kohë të vërejtjes e UNDP. Viti 2004-2007. UNDP. Mund ta gjeni në: www.ewr.org.mk

licencimi, kompetencat dhe trajnimi i këtyre agjencioneve, ishin themeluar trupa regulatorë (Dhoma për sigurimin e personave dhe pronës). Përkaj standardeve të përgjithshme për preventivë në punën e policëve dhe ish policëve në agjencionet private për sigurim, këto agjencione vendosën marrëdhënie më të afërta me policinë, e cila e lehtësonte rrjedhën e informacioneve nga policia drejt agjencioneve private. Si plotësim, agjencionet private për sigurim ishin të lidhura edhe me partitë politike, duke i falemnderuar asaj përkatësie ata e kanë përforcuar pjesën e tyre të tregut për shërbime të sigurisë. Në këtë moment, ekzistojnë rreth 30 agjencione private të regjistruara për sigurim në Maqedoni.²⁴ Rritja e tyre është tregues për përforcimin e lidhjes në mes të sektorit të sigurisë dhe sektorit privat të sigurisë, në përgjithësi, nga të cilët agjencionet private për sigurim janë vetëm një pjesë. Publiku shpeshherë është në hamendje rreth të drejtave dhe obligimive të cilat i kanë këto agjencione, në përputhshmëri me ligjin e lartëpërmendur.

Periudha pas vitit 2001 gjithashtu shënoi edhe reforma të përforcuara në Armatë. Duke i falemnderuar integritin në NATO si prioritet shtetërorë, shumë kujdes dhe resurse iu përkushtuan përmirësimit të kapacitetit të Armatës dhe përshtatshmërisë të këtij sektori ndaj standardeve ndërkombëtare në këtë sferë, kryesisht të standardeve të NATO-s. Qeveria bëri Pasqyrë strategjike mbrojtëse, në maj të vitit 2003, çka solli deri te miratimi i strategjisë së re për siguri (Koncepti nacional për siguri dhe mbrojtje), si dhe Korniza politike, vitin e njëjtë. Kjo kornizë juridike kishte për qëllim ta reformojë mbrojtjen territoriale të ushtrisë, në raport me përdorshmërinë dhe qëndrueshmërinë. Me kyçjen e Planit aksional për anëtarësim, pas Samitit të NATO-s në Washington në vitin 1999, Maqedonisë iu ishte lejuar të shërbehet me programet për ndihmë për anëtarësim në NATO dhe Qeveria filloi t'i përgatisë Programet vjetore për anëtarësim në NATO, nga viti 1999-2000 e këndej, me qëllim që t'i zbatojë reformat në sektorin e ushtrisë. Gjatë viteve që vijonin, numri i përfaqësuesve të ushtrisë u zvogëluar prej 40.000 në vitin 1999, në 3.494 në vitin 2007, dhe, deri në vitin 2006-7, ushtria ishte profesionalizuar me ndalesën për konceptin e regrutimit, kurse armatimi dhe pajisja joadekuate ishin të zëvendësuara me teknologji adekuate të NATO-s.²⁵

²⁴ Katalogu i agjencioneve për siguri. *Dhoma e sigurimit të personave dhe pasurisë në RM*. Mund ta gjeni në: <http://www.obezbeduvanje.org.mk/KomoraContent.aspx?id=232>

²⁵ Petar Skërbina, „Rruga e gjatë drejt NATO“ në *Forum Analitika*. Vëllimi 1, (nëntor-dhjetor, viti 2006), fq.116-138.

U zbatuan programe për trajnim të sërishëm të oficerëve të cilët ishin të shpallur si tepricë teknologjike nga viti 2005 e kënde, me përkrahjen e donatorëve të jashtëm, me qëllim që të mundësohet reintegrimimi më i shpejtë i personelit të mëparshëm të ushtrisë në jetën qytetare. Fotoja e Armatës ishte përmirësuar kur trupat dhe njësitë maqedonase ishin dërguar të marrin pjesë në misionet ndërkombëtare në Avganistan dhe Irak, e më vonë edhe në misionin Altea në Bosnjë, me çka ishin mbindërtuar ndëroperativiteti dhe përvoja e tyre, ishin të përforcuara marrëdhëniet me partnerët ndërkombëtarë dhe promovohet fotoja se Armata jonë është profesionale dhe efikase.

Publiku çdo herë kishte më shumë besim në Armatë sesa në polici, andaj, në vitin 2008, rreth 70% e popullatës kishte besim në Armatë²⁶, çka paraqet përqindje më të lartë në regjion, pas Kosovës. Pa mëdyshje, Armata është në përparësi për shkak të asaj se rrallë realizon kontakte me popullatën e thjeshtë dhe është fokusuar në misionet ndërkombëtare, prandaj nga andej ky perceptcion bazohet në kontaktin më të paktë personal, se sa në ate se çka është prezantuar në medime. Në çdo rast, mbetet fakti se Armata është një nga institucionet në Maqedoni të cilës populli i beson më së shumti.

Qeveritë e themeluara pas vitit 2001 i përkshuan vëmendje të rëndësishme udhëzimeve të MKO, duke përfshirë edhe sektorin e sigurisë. Pjesa më e madhe e dokumenteve strategjike dhe ligjdhënëse të nevojshme për zbatimin e reformave, si dhe përparimi për anëtarësim në UE dhe NATO, ishin të miratuara pa ndonjë problem të madh nga ana e koalicionit udhëheqës në Kuvend. Si plotësim i ligjeve tanimë ekzistuese dhe dokumenteve strategjike, si Libri i bardhë i mbrojtjes dhe i Strategjisë për mbrojtje, në periudhën pas vitit 2001, Qeveria miratoi edhe Konceptimin nacional për siguri dhe mbrojtje, kurse Strategjia për mbrojtje mungonte. Përrjashtim i vetëm ishte Ligji për polici, i cili ishte politikisht i ndieshëm, në situatën e procesit të decentralizimit, por, duke iu falmenderuar shtypjes të cilën e imponoi UE, i njejtë ishte miratuar në vitin 2006 dhe ishin zbatuar një pjesë e reformave të domosdoshme në polici.

Të rezimojmë, karakteristikat kryesore të periudhës në mes të vitit 2001 dhe 2008 janë e pas konfliktit dhe integrative. Pas konfliktit teknik të vitit 2001, Maqedonia fitoi detyrë të zbatojë një numër reformash, të cilat ishin pjesë

²⁶ Galup Balkan monitor, viti 2008.

të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, në sistemin politik, në sektorit publik dhe në ate të sigurisë, por edhe ato që ishin të vendosura si kusht për integrim në UE dhe NATO. Me përkrahjen e jashtme të NATO dhe UE, u zbatuan reformat e mëtutjeshme në armatë e polici dhe u bënë hapat e para për rregulimin e punës së agjencioneve private për siguri. Shërbimeve të zbulimit iu përkushtua kujdes i vogël në lidhje me reformat.

PERIUDHA 3: NGA VITI 2008 E DERI MË SOT: NACIONALIZMI PAS VETOS

Rruga prej Ohrit e deri në Bukuresht është e gjatë, kurse barrën që e bartë bëhet gjithnjë e më e madhe pas ballafaqimit me portat e mbyllura të Bukureshtit. Në prill të vitit 2008, Bukureshti ishte nikoqir i Samitit të NATO-s, në të cilën pritej shtetet e Treshes së Adriatikut (Shqipëria, Kroacia dhe Maqedonia) të marrin ftesë për anëtarësim në Aleancë. Si do që të jetë, si rezultat i mosmarrëveshjes së pazgjidhur rreth emrit me Greqinë, e cila është anëtare e plotfuqishme e NATO-s, Maqedonia nuk fitoi ftesë për anëtarësim në NATO. Ishte vendosur anëtarësimi të shtyhet deri në zgjidhjen e mosmarrëveshjes rreth emrit. Vetoja e fituar në kohën e Samitit të Bukureshtit ishte ngjarje historike për politikën maqedonase, ngjarje e cila rezultonte me kufizime të shumta.

Si e para, vetoja e ndaloi Maqedoninë të bëhet anëtare e NATO-s dhe e frenoi zhvillimin e sektorit të sigurisë sipas trendeve euroatlantike në këtë sferë. Pas plotësimit të kërkesave për anëtarësim në NATO, para Samitit të Bukureshtit, Maqedonia nuk ishte më lëndë e kushtëzimit, dhe nga andej rrjedhte dobësimi i iniciativës për vazhdimin e reformave në sektorin e sigurisë. Si e dyta, vetoja paraqiste kërcënim për ndërprerjen e rrjedhjes së tërësishme të reformave, mbi bazë të supozimeve se reformat do të jenë të rënda për zbatim dhe se popullata duhet t'i durojë që në të ardhmen të mbindërtohet me një standard më të mirë jetësor dhe anëtarësim të shtetit në organizatat ndërkombëtare. Vetoja në Bukuresht e tregoi pikërisht të kundërtën. Qeveritë nuk mundën më tutje të mbështeten në të njejtin argument gjatë insistimit të zbatimi të agjendës së domosdoshme për reforma. Një pjesë e elitës politike menjëherë e plotësoi këtë retorikë dhe mund të dëgjoheshin deklarata të përfaqësuesve dhe komentatorëve qeveritar se, pa marrë parasysh përparimin e arritur, Maqedonia nuk do të kyçet në UE, sepse sërisht do të bllokohet nga ana e Greqisë. Nga njëra anë kjo mund të konsiderohet si e saktë, por nga ana tjetër, promovimi i dokumenteve të tilla humbëse, shërbejnë vetëm si justifikim për ngecjen e reformave dhe zgjerimin e pakënaqësisë në mes të popullatës. E treta, kërkesa e Greqisë për ndryshim të emrit kushtetues dhe vetoja në Bukuresht, për keqardhje, nuk dhanë çfarëdo kontributi drejt zgjidhjes së mosmarrëveshjes rreth emrit, por pikërisht të kundërtën. Sot, 95,8 % nga popullata etnike maqedonase e ndan qën-

drimin se do të tërhiqeshin nga anëtarësimi në NATO dhe UE, po që se kjo do të nënkuptonte ndryshimin e emrit të shtetit.²⁷ Qëndrimet e tilla mund të sjellin deri te zvogëlimi i përkrahjes për integrim në UE dhe NATO dhe ndryshim të politikës së jashtme të Maqedonisë, respektivisht largimin e të njëjtës nga integrimet evropatlantike.

Sigurisht, pasoja më kërcënuese nga vetoja në Bukuresht është kthimi prapa i politikës nacionaliste në vend. Në shtetin në të cilën ka ndodhur konflikt etnik në një histori të afërt, promovimi i nacionalizmit mund të jetë shumë i rrezikshëm, sepse pakicat mund të ndjehen të përjashtuar dhe të rrezikuara nga nacionalizmi i forcuar të pjesa më e madhe e popullatës. Si plotësim, retorika nacionaliste në mes të elitave në një grup, mund të shkaktojë nacionalizëm të grupet tjera dhe me të rritet zgjerimi i nacionalizmit dhe urrejtjes. Kthimi i paradokohshëm drejt historisë antike dhe zbulimet kuazi shkencore të sërishme për rrënjët antike të popullit maqedonas është vetëm një hap në këtë drejtim. Retorika nacionaliste është më tërheqëse për popullin, nga ajo e bisedave për reformat, prandaj shumë reforma të nevojshme në sektorin publik ishin të lënë në prapaskenë, sepse Qeveria ishte e fokusuar në pyetjet patriotike. Retorika patriotike dhe pyetjet e lidhura me “mosmarrëveshjen për emrin” me Greqinë shpesh në prapavijë imponojnë pyetje të cilat i prekin reformat në sektorin e sigurisë. Propozim-ligji i paradokohshëm për punë të brendshme, që ishte në llogari të rritjes së kompetencave të shërbimeve të zbulimit, i njëdekur me rritjen e mjeteve buxhetore dedikuara për shërbimet e zbulimit në fillim të vitit, shkaktoi shumë pak vëmendje nga ana e publikut dhe debatim për aplikimit të të njëjtës.

3.1. Analiza e institucioneve/ sektorëve

Në periudhën e shkurtër pas vitit 2008 u vërejtën disa ndryshime të theksuara në organizimin e sektorit të sigurisë në Maqedoni, të cilat kishin potencial të vendosin trende të reja në sektorin e sigurisë. Një ndër ngjarjet më me rëndësi të cilat e tërheqën vëmendjen e publikut ishte rritja e buxhetit të shërbimeve të sigurisë, veçanarisht të DSK, kur bëhet fjala për buxhetin e vitit 2009, që konsiderohej si vendim kontraverz nga vështrimi ekonomik, sepse buxheti ishte negociuar në mes të krizës ekonomike. Edhe përkaj krizës, për buxhetin e DZK u ndanë 25 milion evra nga buxheti i Ministrisë

²⁷ Galup Balkan monitor, viti 2008.

së punëve të brendshme, për të cilat vështirë është të thuhet se si u harxhuan, sepse publiku, madje edhe Kuvendi, kanë qasje të kufizuar në harxhimet që i bën DSK. Analiza për efikasitetin e mbykëqyrjes parlamentare në punën e shërbimeve të zbulimit më tutje do të prezentohet në raportin për mbykëqyrjen parlamentare në sektorin e sigurisë. Kjo nuk paraqet rast të izoluar, sepse evidenca për dy vitet e kaluara tregon se buxheti i ushtrisë, në dy raste u shkurtua, me qëllim që të rritet buxheti i Ministrisë së punëve të brendshme.²⁸ Si plotësim të zvogëlimit të buxhetit, statusi i Armatës dhe i ushtarëve profesionist, gjithashtu, ishte kontestues. Nga fundi i vitit 2008, e deri në mesin e vitit 2009, ushtarët profesionist dolën në protestë të qetë kundër Propozim-ligjit të Armatës, me të cilin angazhimi i tyre në Armatë ishte i kufizuar në 9 vjet, së bashku me mundësitë dhe përfitimet e tyre pas mbarimit të të njejtës. Jobaraspesha e tillë në finansimin e Armatës dhe policisë, veçanarisht të shërbimeve të zbulimit, ishte tregues për forcën që e posedonte policia në shtet, i cila nuk udhëhiqej sipas principeve demokratike të udhëheqjes.

Trend tjetër brengosës ishin kontrolli dhe mbykëqyrja e kufizuar demokratike mbi shërbimet e sigurisë. Përgjatë pothuajse pesëmbëdhjetë viteve të kaluara, puna e DSK ishte e rregulluar me Ligjin për punë të brendshme, të miratuar në vitin 1995, i cili përmban disa nene të përzgjeruara, në të cilat janë të theksuara udhëzime të përgjithshme për natyrën e punës së DSK dhe mbykëqyrjen parlamentare në të njejtën. Ligji i vendosi margjinat me rëndësi për diskrecionin e drejtorit të DSK dhe Qeverisë që të vendosin për veprimin dhe strukturën e këtij trupi. Si plotësim, kontrolli parlamentar, edhe pse asnjëherë nuk ishte i fuqishëm, mbeti edhe më i dobësuar, sepse në dy vitet e kaluara funksionaliteti i Komitetit parlamentar për kontrollin e punës së shërbimeve të zbulimit ishte nën nivel, për shkak se udhëheqja e zbulimit nuk i përkushtoi vëmendje të nevojshme ftesës për marrje të përgjegjësisë para publikut dhe se drejtori i DSK asnjëherë nuk u paraqit para Kuvendit. U ngritën edhe disa çështje për anëtarët e Komitetit parlamentar i cili është përgjegjës për mbykëqyrjen e punës së shërbimeve të zbulimit, sepse kryetari i komitetit, Rexhep Dauti, dhe anëtari i komitetit, Hisen Xhemaili, gjenden nën hetim për krime të luftës gjatë kohës së konf-

²⁸ Natali Sotirovska dhe Igor Ilievski, „Si punojnë shërbimet maqedonase të sigurisë“. Qendra për komunikim qytetar. Mund ta gjeni në: http://www.ccc.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=57%3A2009-05-04-12-29-09&catid=19%3Anatali-naskova-sotirovska&Itemid=21&lang=mk

liktit në vitin 2001, gjatë së cilës Xhemaili i anashkalon policinë dhe gjyqet, në disa vite të kaluara.

Kryesisht, politika dhe gjendja e sigurisë në Maqedoni, gjatë disa viteve të kaluara, nxitu pyetje për natyrën e pakthyeshme të konsolidimit demokratik dhe reformave në sektorin e sigurisë. Ngecja në përpjekjet për integrim në NATO dhe UE krijoi hapësirë për politikë nacionaliste dhe zvogëlimi i presionit ndërkombëtar shpiu deri te mospërfillja e reformave dhe principeve demokratike të punës, duke bartur potencial krejtësisht ta rrezikojnë procesin e zbatimit të reformave në sektorin e sigurisë në Maqedoni.

Përfundime

Ky raport e inspektonte gjendjen e përgjithshme politike të Maqedonisë paskomuniste, me theks të veçantë të gjendjes në sektorin e sigurisë. Kryesisht, ajo i përket trendeve politike dhe zhvillimit të Maqedonisë, nga viti 1991 e këndeje, me theks në aspektet nga gjendja politike të cilat janë relevante për reformat në sektorin e sigurisë. Analiza ishte e ndarë në tri periudha: i pari prej vitit 1991 e deri më vitin 2001, i dyti prej vitit 2001 e deri më vitin 2008 dhe i treti nga vitit 2008 e deri më sot. Çdo njëra nga këto periudha është e ndryshme në raport me pyetjet dominante dhe sfidat nëpër vite, si dhe natyrën dominante të gjendjes politike.

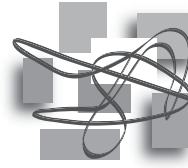
Decenia e parë nga pavarësia e shenuan themelimi i shtetit të pavarur maqedonas, si dhe reformat dhe krijimi i institucioneve të sigurisë, si Armata dhe policia, duke përfshirë edhe shërbimet e sigurisë. Mjedisi i pasigurtë regjional, në kombinim me institucionet vendore të dobëta dhe marrëdhëniet ndëretnike të prishura, krojojnë mjedis jostabil të sigurisë, prej ku dalin natyra postautoritative dhe parae konfliktit të gjendjes politike.

Periudha e dyta është e pas konfliktit dhe, gjatë kohës së të njejtës, iu përkushtua vëmendje e madhe sfidave të cilat dalin nga politika e pas konfliktit dhe mjedisi i sigurisë. Ky mjedis tërhoqi shumë kërkesa dhe ishte i plotësuar me përpjekjet e zmadhuara për integrim në institucionet ndërkombëtare, kryesisht në NATO dhe UE, me çka dyfish u zmadhuan përpjekjet e faktorëve vendorë politik dhe ato të sigurisë për zbatimin e reformave të nevojshme. Kjo periudhë dëshmon për kombinimin e suksesshëm të gjendjes e pas konfliktit dhe politikës integrative. Ajo e tregon natyrën komplementare të reformave të nevojshme për tejkalimin e mbeturinave nga konflikti dhe ato për përfitimin e anëtarësimit në organizatat ndërkombëtare.

Periudha e fundit, pas vitit 2008, drejton në rritjen e nacionalizmit dhe ndryshimin drejt politikës më të mbyllur në Maqedoni, pas vetos greke, gjatë kohës së Samitit të NATO-s në vitin 2008. Vetoja shkaktoi ngadalësim të reformave në sektorin e sigurisë, si dhe në shumë sfera tjera, por gjithashtu edhe ngadalësoi tempon e zbatimit të reformave të nevojshme për integrim në UE. Kjo periudhë, gjendja dominante e së cilës mund të quhet nacionaliste, dëshmon se vija në rritje sipas së cilës lëvizë tranzicioni paskomunist nuk mund të mirret si diçka e gatshme. Rasti i Maqedonisë është tregues

se anëtarësimi në NATO dhe UE nuk është çdo herë hapi që pason pas tranzicionit paskomunist dhe të rekonstruimit postkonfliktuoz për shenimin e fundit të tranzicionit. Kjo është e vetmi tipar i politikës maqedonase në raport me shtetet tjera të Ballkanit Perëndimor, që të gjitha pyetjet lidhur me reformat në sektorin politik dhe ate të sigurisë i vendos në suaza të kornizës më të hapur për zhvillim të demokracisë.

Të rezimojmë, pas shpalljes së pavarësisë, Maqedonia kaloi nëpër tri periudha të transformimit politik dhe të sigurisë. I pari, në mes të vitit 1991 dhe vitit 2001, mund të karakterizohet si kryesisht postautoritativ. Ajo cilësohej me reforma të kufizuara në sektorin e sigurisë, sepse pyetjet të cilat i përkisnin pavarësisë dhe pranimit ndërkombëtar të shtetit ishin prioritet më me rëndësi i agjendës qeveritare. Gjatë kohës së periudhës së parë, marrëdhëniet ndëretnike në Maqedoni u keqësuan dhe kjo shpie deri te konflikti i vitit 2001. Periudha e dytë, në mes të viteve 2001 dhe vitit 2008, e përfshin kohën në mes të konfliktit etnik në vitin 2001 dhe Samitit të NATO-s në vitin 2008, kur pritej që Maqedonia të fitojë ftesë për anëtarësim në NATO. Tiparet kryesore të kësaj periudhe janë të pas konfliktit dhe integrative, si rezultat i reformave të shumta me rëndësi të zbatuara në sektorin e sigurisë: polici, Armatë, shërbimet e sigurisë dhe Këshillin për paqë dhe siguri, me qëllim që të ndërtohet besueshmëria ndëretnike, si dhe të plotësohen kushtet për anëtarësim në NATO dhe UE. Periudha e fundit, prej vitit 2008 e këndeje, e shenojnë reformat e ngadalësuara në sektorin e sigurisë dhe retorika e përforcuar nacionaliste, si rezultat i problemeve me të cilat ballafaqoheshim për fitimin e anëtarësisë në NATO dhe me bisedimet për hyrje në NATO, për shkak të mosmarrëveshjes rreth emrit me Greqinë.

Analiza e aktorëve kryesor politik

Lloji i aktorit	Interesat	Strategjitë	Aftësi	Marrëdhënie
OBRM-PDUKM, parti politike				
Parti politike: demokratike, e përkrah kushitetutën.	<u>Orientimi politik:</u> konservative, nacionaliste. <u>Motivet:</u> qasje në pushtet, shkatërimi i mbeturinave nga regjimi i mëparshëm.	Mjetet politike demokratike dhe institucionale. Përdorimi i theksuar i mediumeve për kampanjë prej vitit 2006 e këndeje. Kryesisht i respekton të drejtat e njeriut dhe demokracinë, me shembuj të paktë jodemokratik të udhëheqjes nga momenti i ardhjes në pushtet në vitin 2006.	Prej vitit 1990-2002, pjesë pronacionaliste dhe antikomuniste e popullatës. Nga viti 2006 e këndeje, masë më e gjërë e humbësve nga tranzicioni dhe rinia e papunësuar. Përkrahës të ndryshëm, grup koheziv udhëheqës, nën drejtimin autoritativ të Nikola Gruevskit. Prej vitit 2006 e këndeje, lider i koalicionit në Kuvend, fuqia më e madhe për ndikim në tempon e realizimit të reformave.	Aleatët kryesorë: Deri në vitin 2006, aleatët kryesor të tij janë grupe të intelektualëve dhe mediumeve antikomuniste, kurse prej vitit 2006 edhe organizatat joqeveritare, biznesi etj. Oponentët kryesorë: LSDM dhe përkrahësit e tyre.

LSDM, parti politike

Parti politike: përkrah kushitetutën.	<u>Orientimi politik:</u> socialdemokrat, pasardhës të partisë së vjetër komuniste. <u>Motivet:</u> qasje në pushtet.	Mjetet politike demokratike dhe institucionale. Përdorimi i theksuar i mediumeve për kampanjë prej vitit 2006 e këndeje. Kryesisht i respekton të drejtat e njeriut. Në vitet e hershme të nëntëdhjeta, disa shembuj të udhëheqjes jodemokratike (zgjedhje problematike etj.)	Nga vitet e hershme e deri në mes të viteve të nëntëdhjeta, përjetonte përkrahje të fuqishme nga populli dhe institucionet tjera, duke përfshirë edhe sektorin e sigurisë. Përkrahja e popullit është në rënie. Rrjet i zhvilluar organizativ i trashëguar, mirëpo pas vitit 2004 bie koheziviteti i partisë. Mentalisht opozitë me kapacitet të vogël që t'i ngadalësojë reformat.	<u>Aleatët kryesorë</u> në vitet e nëntëdhjeta janë aleatët e brendshëm që vijnë: siguria, biznesi, elita e re e biznesit, mediumet, faktori ndërkombëtar. Kohët e fundit: rënie e përkrahjes në bashkësinë e sigurisë dhe të biznesit, si dhe të mediumeve. Oponentët kryesorë: OBRM-PDUKM dhe intelektualët antikomunist.
---------------------------------------	--	--	---	---

BDI, parti politike

Parti politike: ngadonjëherë nuk e përkrah kushitetutën.	<u>Orientimi politik:</u> e qendrës së djathtë, trashigimtare e UÇK. <u>Motivet:</u> qasje deri në pushtet, rritjen e të drejtave kolektive të popullatës etnike shqiptare.	Kryesisht me mjete politike demokratike, kohë pas kohe i bashkangjitet opozitës jashta institucioneve dhe kërcënohet me dhunë. I përkrah të drejtat e njerëzve dhe demokracinë, në momente është e përzier në dhunë dhe mashtrime gjatë kohës së zgjedhjeve.	Pas vitit 2001, pjesa më e madhe e popullatës etnike shqiptare, duke i përfshirë intelektualët dhe mediumet. Organizatë kohezive, më pak përkrahës koheziv. Partia më e madhe etnike shqiptare, përmes MKO dhe me principin e shumicës së dyfishtë ka fuqi të madhe të ndikojë në rrjedhën e reformave.	<u>Aleatët kryesorë:</u> veteranët e UÇK, bashkësia ndërkombëtare. Oponentët kryesor: PDSH dhe përkrahësit e tyre.
--	--	---	---	---

ANALIZA E GJENDJES NË MAQEDONI

PDSH, parti politike			
Parti politike: demokratike, ngadonjëherë nuk e përkrah kushtetutën.	Orientimi politik: e qendrës së djathtë, trashigimtare politike e krahut më radikal të PPD (partia e parë shqiptare pas vitit 1990). Motivet: qasje deri në pushtet, rritjen e të drejtave kolektive të popullatës etnike shqiptare.	Kryesisht me mjete politike demokratike, kohë pas kohe i bashkangjitet opozitës jashta institucioneve. I përkrah të drejtat e njerëzve dhe demokracinë, në momente është e përzier në dhunë dhe mashtrime gjatë kohës së zgjedhjeve.	Nga mesi i viteve të nëntëdhjeta, përijeton përkrahje të madhe nga popullata etnike shqiptare, e cila bie nga viti 2002 e këndej Koheziviteti i partisë bie, si dhe përkrahja nga populli. Në vitin 2008, fraksioni i lëshoi partinë dhe formoi parti të re (DR), e cila ia zvogëloi përkrahjen popullore dhe politike çka e fitonte PDSH. Deri para do kohe, ishte partia e dytë etnike shqiptare dhe kishte fuqi të ndikojë në reformat.
RTVM, medium shtetëror			
Aktor i cili e përkrah regjimin.	Orientimi politik: gjatë kohës së viteve të nëntëdhjeta, ky medium shtetëror e përkrahe Qeverinë dhe ideologjinë e saj – socialdemokrate, e cila lindi në traditë të përkrahjes së partive politike në pushtet. Motivet: qasje deri te mjetet nga buxheti shtetëror.	Informimi i publikut dhe bartja të porosisë që partitë në pushtet dëshirojnë ta përcjellin. Sugjerim i kufizuar demokratik, si rezultat i lidhjes së fuqishme në mes të elitës udhëheqëse dhe përkushtimit diskutabil ndaj pavarësisë së mediumeve.	Në vitet e hershme të nëntëdhjeta, RTVM ishte burimi i vetëm i informacioneve në më shumë pjesë të shtetit, por me rritjen e numrit të mediumeve private e humb përkrahjen. Pjesa e madhe e personelit të tij e braktisi, por ai i cili mbeti është kryesisht koheziv me partinë politike udhëheqëse. Kapaciteti i kufizuar që të ndikojë, sepse i ndjek vendimet oficiale qeveritare.
Aleatët kryesorë: një pjesë nga bashkësia e biznesit shqiptar dhe fraksioni i veteranëve të UÇK së dikurshme. Oponentët kryesorë: BDI dhe përkrahësit e tyre.			
Aleatët kryesorë: Qeveria, partitë politike në pushtet. Oponentët kryesorë: nuk ka oponent, por konkurrencë të cilën e përbëjnë mediumet private.			

Raport mbi analizën e gjendjes së reformave në sektorin e sigurisë në Maqedoni (viti 1991–2008)

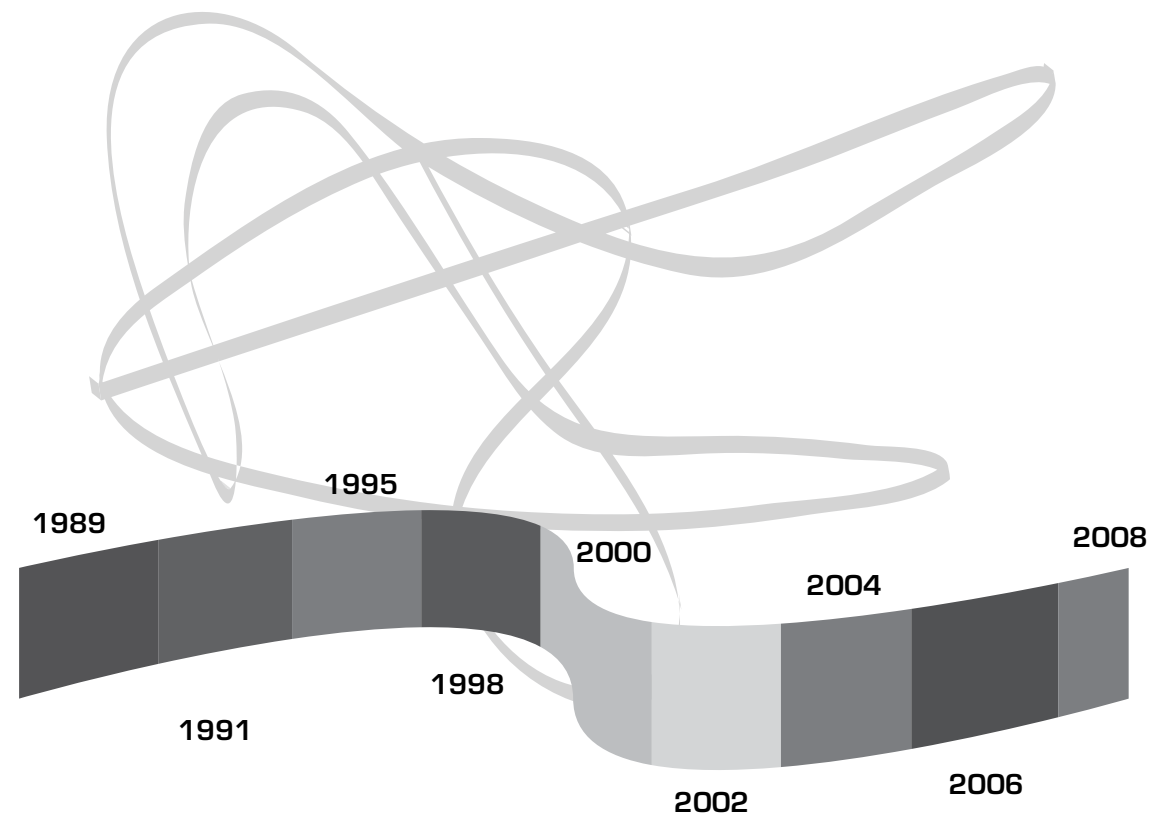

Mediumet private			
Kryesisht demokratike	Orientimi politik: i ndryshëm, proqeveritar, kurse disa janë antiqeveritar, në varshmëri nga bashkëpronësia. Motivet: përfitimi ekonomik, plasmani në tregun medial, besueshmëria në popull.	Gazetari hulumtuuese, propagandë, të treguarit e agjendës, promovim i qëndrimeve. Kryesisht, dosje solide e raportimit për të drejtat e njerëzve, veçanarisht në dekadën e kaluar dhe, me më pak përfjashitime, qëndrim prodemokratik dhe informim.	Në vitet e mesme dhe të vona të nëntëdhjeta, rritet përkrahja që e fiton nga populli. Si grup, mediumet private nuk janë kohezive dhe shpesh kaçafiten në sulmet e ndërsjellta. Gazetarët e mbrojnë interesin e përbashkët me kyçjen e tyre. Kapaciteti të kufizuar për të ndikuar në reformat, përmes ndikimit ndaj perceptimit publik të politikës dhe agjendës së vendosur.
Veteranët e konfliktit			
Përkushtim i kufizuar ndaj demokracisë.	Orientimi politik: nacionalist, djathtë. Motivet: mbrojtja e të drejtave dhe privilegjeve të anëtarëve të tyre.	Metodat e të vepruarit: shoqërimi, anëtarësimi në parti politike. Respektimi i të drejtave të qytetarëve: mjaft të kufizuar, sepse veteranët e konfliktit janë të akuzuar ose janë nën hetime për shkelje të të drejtave të qytetarëve gjatë konfliktit. Rekomandimi demokratik: i kufizuar, nga anash nga përkrahja popullore gjatë konfliktit.	Aleatët kryesorë: disa aktorë politik - për veteranët maqedonas Lube Boshkovski, për veteranët shqiptar kryesisht BDI. Oponentët kryesorë: ekziston rivaliteti në mes të përfaqësuesve të forcave të rregullta të sigurisë dhe veteranëve nga konflikti. Baza e përkrahjes: në mesin e pjesës nacionaliste të popullit, veçanarisht shokët dhe familjet e viktimave nga konflikti. Kohezino i grupit: Jokohezive. Veteranët maqedonas u ndanë në ata të cilët iu bashkangjiten forcave të sigurisë dhe të atyre të cilët nuk e bënë këtë. E njëjta vlen edhe për veteranët shqiptar, me plotësim të ndarjes për shkak të partive politike. Ndikim i pjesërishtëm në tempon e reformave në sektorin e sigurisë, për shkak të posedimit të armëve dhe të rrjeteve ekzistuese në mes të anëtarëve.
Aleatët kryesorë: në varshmëri të bashkëpronësisë, partive politike, politikan i vetëm, ndërrmarje private. Oponentët kryesorë: shtëpitë konkurrenente mediale.			

Bashkësia e biznesit			
Aktorët e regjimit, por jo së tepërmi demokratike.	Orientimi politik: në varshmëri nga partia në pushtet. Kryesisht, gjatë kohës së viteve të nëntëdhjeta, shumica prej tyre e përkrahu LSDM, e cila administronte me privatizimin. Kohëve të fundit, përkrahjen e vet e orienton drejt Qeverisë së OBRM-PDUKM.	Metoda e veprimit politik: finansimi i partive politike dhe i kampanjave zgjedhore, me qëllim që të përfitojë si kompensim tretman më të privilegjuar. Të drejtat e njeriut dhe rekomandimi demokratik: pa përkushtim të veçantë, edhe pse kishte paraqitje të mosrespektimit të të drejtave të punëtorëve.	Nuk fiton përkrahje të madhe nga populli, por disponon me mjete të mëdha financiare dhe fiton përkrahje të fuqishme nga politikanët. Nuk është kohezive në pamjen politike, por shërbehet me politikën me qëllim që t'i dëmtojë konkurrencës. E befaseshme është ndikimi i saj në reformat në sektorin e sigurisë. Njëri nga ministrit për punë të brendshme dhe drejtori i DSK vijnë pikërisht nga bashkësia e biznesit.
Organizatrat ndërkombëtare			
Prodemokratike.	Orientimi politik: kryesisht nuk janë politikisht të përcaktuar, por disa donatorë dhe fondacione preferojnë të punojnë me aktorët politik nga një pjesë e spektrit politik. Motivet: stabilizimi dhe siguria e regjionit dhe Maqedonisë; konsolidimi demokratik.	Metodat e veprimit politik: presion dhe kushhtëzim, ndihmë (teknike, me ekspertizë, financiar), përkrahje për një pjesë të popullatës dhe organizatave joqeveritare. Të drejtat e njeriut dhe rekomandimet demokratike: mjaft të përkushtuar ndaj të drejtave të njeriut, disa prej tyre kanë edhe kompetencë gjyqësore për këtë sferë (GJNPJ) dhe ofrojnë përkrahje për promovimin e demokracisë.	Baza e përkrahjes: sektori qytetar, intelektualët dhe përkrahja e kufizuar nga populli. Nuk janë së shumti koheziv, por megjithatë janë të bashkuar në qëllimet për demokratizimin dhe sigurinë. Ndikim të theksuar në tempon e reformave, duke i falemnderuar finansimit të të njejtave dhe kushtëzimi politik për anëtarësim.
			Aleatët kryesorë: sektori qytetar, partitë politike (disa më pak se të tjerët). Oponentët kryesorë: pa opentë me rëndësi, grupe marginale të cilët kundërshtojnë anëtarësimin në NATO dhe UE.

KRONOLOGJIA

KRONOLOGJIA SË REFORMAVE NË SEKTORIN E SIGURISË 1991 – 2009

Shenimi hyrës për kronologjinë

Ky dokument është prodhim i Projektit “Hartimi dhe monitorimi i reformave në sektorin e sigurisë në Ballkanin Perendimor” dhe e përmban kronologjinë e ngjarjeve më kryesore të lidhura me reformat në sistemin e sigurisë (RSS) në Maqedoni, nga viti 1991 e deri më 2009. Janë të kyçura edhe ngjarjet të cilat e shenuan gjendjen e RSS në Maqedoni.

Viti 1991

- Kiro Gligorov u zgjodh për kryetar të Maqedonisë së pavarur nga ana e Parlamentit. Kjo mënyrë e zgjedhjes ishte e realizuar në përputhshmëri me rregullat ekzistuese nga regjimi paraprak.
- Maqedonia e mbajti referendumin e saj për pavarësi, më 8 shtator. Qytetarët kishin mundësi të deklarohen se a dëshirojnë që Maqedonia të jetë shtet i pavarur dhe i mëvetësuar ose të jetë pjesë e federatës së re me republikat tjera jugosllave.²⁹ Në bazë të rezultatit nga ky referendum, Kuvendi e miratoi Dekleratën për pranimin ndërkombëtar të Republikës së Maqedonisë, duke u thirrur në pranimin ndërkombëtar.³⁰
- Qeveria e parë e Republikës së pavarur të Maqedonisë ishte e udhëhequr nga Nikolla Klusev. Kjo qeveri e përkohshme e cila ishte e formuar që të udhëheq për periudhën para krijimit të Kuvendit të

²⁹ Struktura politike. *Republika e Maqedonisë, Ministria e punëve të jashtme*. <<http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=289>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

³⁰ Historia. *Republika e Maqedonisë, Ministria për punë të jashtme*. <<http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=289>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

ri (e formuar pas zgjedhjeve të mbajtura në nëtor të vitit 2009), e formonte Qeverinë e re pasfederative. Si edhe të jetë, partia fituese OBRM-PDUKM (VMRO-DPMNE) nuk fitoi përkrahje të mjaftueshme nga ana e Kuvendit që të formojë qeverinë, sepse refuzoi të futet në koalicion me partitë tjera.

- Kushtetuta e Re e Republikës së Maqedonisë ishte miratuar nga ana e Kuvendit, më 17 nëntor.³¹ Ajo ishte kushtetuta e parë e Maqedonisë së pavarur, që dhe edhe më tej është në fuqi.

Viti 1992

- Në janar të vitit 1992, komisioni i Badenterit për arbitrazhë e vlerësoi Kushtetutën e Maqedonisë si demokratike dhe vlerësoi se e njejtë i plotëson kushtet e nevojshme për pranim ndërkombëtar.³²
- Kryetari Kiro Gligorov dhe përfaqësuesit e Armatës Popullore të Jugosllavisë (APJ) nënshkruan marrëveshje sipas së cilës APJ duhej të tërhiqej na Maqedonia deri më 15 prill. Pas tërheqjes së APJ ishte krijuar Armata e Republikës së Maqedonisë.
- Garda nacionale maqedonase ishte e krijuar nga ana e OBRM-PDUKM (e cila atëherë ishte në opozitë), gjëja me qëllim që të mbrojë Maqedoninë në rast të përlëshjes me APJ.³³
- Referendumi (i cili konsiderohej si i pavlefshëm sepse nuk u krye sipas procedurës ligjore për realizimin e referendumit) ishte mbajtur nga ana e Shqiptarëve për ndarje nga Maqedonia, dhe i njejtë ishte i përcjellur me shpalljen e “Republikës së Iliridës”.

³¹ Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë. *Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë*. <<http://www.slvesnik.com.mk/WBStorage/Files/USTAV-eng.pdf>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

³² Mendimi 5. *Dokument zyrtar nga Komisioni i Badenterit*. <http://www.google.com/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=4&url=http%3A%2F%2Fwww.la.wayne.edu%2Fpolisci%2Fdubrovnik%2Freadings%2Fbadinter.pdf&ei=oqVHSYL4Lp3SQNjrIRA&usg=AFQjCNHRLUAYw-4iqI9ShFPAUt-hfs-mNg&sig2=AA38Cot4St4nre1Y_bFvHg>.

³³ Vankovska, Biljana. Reformat në sistemin e sigurisë në Republikën e Maqedonisë. Në *Trapan, Jan dhe Phillipp H. Fluri (red.)*. Defence and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives, Volume II - Macedonia, Moldova, Romania. Geneva, Belgrade: DCAF, CCMR, 2003: 28.

- Misioni vëzhgues për vërsim të konflikteve e OSBE në Shkup, e cila është misioni më i gjatë deri më tani, ishte i vendosur në Shkup. Gjatë kohës së veprimit shumëvjeçar të saj në Maqedoni, ajo ishte iniciator, sigures i mjeteve financiare dhe i ekspertizës së shumë projekteve për RSS në Maqedoni.³⁴
- Ligji i parë kushtetues i Republikës së Maqedonisë, Ligji për mbrojtje, ishte i votuar në Kuvend, në shkurt. Ky ligj krijoi shumë paqartësi në lidhje me të drejtat, obligimet dhe kompetencat e sektorit mbrojtës. Nga andej, ai duhej të ndërrohet me ligj të ri në vitin 2001.
- KB (të ftuara nga kryetari i Maqedonisë, Kiro Gligorov, si dhe nga përpjekjet diplomatike të bashkëkryesuesve me Konferencën ndërkombëtare për ish Jugosllavinë, Sajrus Vens dhe Lord Oven) vendosën misionin e saj *UNPROFOR* në Maqedoni. *UNPROFOR* kishte për detyrë ta parandalojë derdhjen e konfliktit në Maqedoni.³⁵ Ai patrolonte nëpër kufijtë e rinj të Maqedonisë, së bashku me përfaqësuesit e Mbrojtjes territoriale, deri atëherë kur Armata e Republikës së Maqedonisë nuk ndërtoi kapacitete për ballafaqim me këtë detyrë.

Viti 1993

- Rezuluta 817 ishte miratuar nga ana e Këshillit të Sigurimit e KB, me sugjerim për Asamblenë Gjenerale të KB se Maqedonia është e pranuar si anëtare e KB, nën referencën e përkohshme (Ish Republika Jugoslave e Maqedonisë), më 7 prill³⁶ dhe se është sjellur vendim për anëtarësimin e saj në Asamblenë gjenerale më 8 prill.³⁷

³⁴ Misioni vëzhgues për shtrirjen e konflikteve të OSBE në Shkup. OSBE. <<http://www.osce.org/skopje/>>. E shpallur më 15 dhjetor të vitit 2008.

³⁵ UNPROFOR. *Faqja e internetit* e KB. <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprof_b.htm>. Shpallur më 3 dhjetor të vitit 2008.

³⁶ Rezuluta 817. *UNHCR*. <<http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,MKD,3b00f15623,0.html>>.

³⁷ Pranimi i shtetit aplikimi i të cilit është i përfshirë në dokumentin A/47/876-S/25147 për anëtarësim në Kombet e bashkuara. *Kombet e bashkuara*. <<http://www.un.org/documents/res/res/47/a47r225.htm>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

- Rezuluta me të cilën tregohet gadishmëria e Maqedonisë për kycje në NATO ishte e miratuar nga ana e Kuvendit maqedonas, në dhjetor të vitit 1993.³⁸

Viti 1994

- U mbajtën zgjedhjet e dyta parlamentare. Lidhja socialdemokrate majtiste e qendrës (LSDM) u pajis edhe me një mandat përgjatë kohës së këtyre zgjedhjeve dhe Branko Cërvenkovski formoi qeveri me partnerin shqiptar të koalicionit, PPD, kombinim politik i cili e udhëhoqi shtetin deri më vitin 1998.
- Zgjedhjet e dyta presidenciale u mbajtën njëkohësisht me zgjedhjet parlamentare. Kryetari i atëhershëm, Kiro Gligorov, morri edhe mandatin e dytë dhe ishte në funksion deri më vitin 1999.

Viti 1995

- Ishte miratuar Ligji për punë të brendshme për rregullimin e punës të Ministrisë së punëve të brendshme. Ligji, nga viti 1995, përfshinte mbikqyrjen e Kuvendit në punën e shërbimeve të zbulimit. Komisioni parlamentar e mbikqyrte punën e shërbimeve të fshehta (Drejtoria për siguri dhe kundërzbulim) dhe i paraqiste raport vjetor Kuvendit. Puna e policisë ishte gjithashtu e rregulluar me ndihmën e këtij ligji, deri më vitin 2007, kur Ligji për polici hyri në fuqi.
- U miratua Ligji për Agjensionin për zbulim. Agjensioni ishte vendosur si trup i veçantë, nën mbikqyrje direkte të kryetarit të Kuvendit, me çka u ndanë shërbimet e zbulimit dhe kundërzbulimit, të cilat deri atëherë ishin nën kompetencë të Shërbimit shtetëror të sigurisë. Drejtorin e Agjensionit për zbulim e emëronte presidenti, e jo Qeveria (Ministri për punë të brendshme) dhe i njejtë paraqet raport për punën e tij direkt te presidenti. Si do që të jetë, Agjensioni filloi me punë në vitin 1997, me zgjedhjen e shefit të saj.

³⁸ Kronologjia e Maqedonisë dhe NATO-s. *Ministria e punëve të jashtme*. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

- Gjatë kohës së hapjes së Univesitetit të atëhershëm jo të ligjshëm të Tetovës (më voni i pranuar si Universiteti Shtetëror i Tetovës), policia intervenoi dhe me dhunë e shpërnda masën e tubuar të njerëzve. Në atë periudhë, nuk ekzistonte mësim në gjuhën shqipe në arsimin e lartë në Maqedoni. Incidenti paraqiste pjesë nga xixat dhe forcat lëvizëse për trazirat në pjesët perendimore të Maqedonisë.
- Më 13 shtator, me Greqinë u nënshkrua marrëveshja e përkohshme lidhur me mosmarrëveshjen rreth emrin, me të cilën Maqedonisë iu nda e drejta për anëtarësim në organizatat ndërkombëtare (duke përfshirë edhe KB), me emrin e përkohshëm Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë (IRJM), dhe që të dy anët, ajo maqedonase dhe ajo greke, ishin të ftuara të gjejnë zgjidhje të përbashkët lidhur për mosmarrëveshjen rreth emrit.
- Misioni UNPROFOR ishte i ndërruar me misionin UNPREDEP. Kjo ishte misioni i parë preventiv në historinë e KB.³⁹
- Maqedonia u bë anëtare e Partneritetit për paqë. Në nëntor të vitit 1995 ishte nënshkruar marrëveshja kornizë në mes të Maqedonisë dhe NATO për hyrje në Partneritetin për paqë (PPP).⁴⁰
- Në tetor ndodhi përpjekje për vrasjen e presidentit Gligorov, me vendosjen e bombës në automobilin e tij. Kryerësit e këtij akti ende janë të panjohur.
- Ishte themeluar Akademia ushtarake.

Viti 1996

- Ishte nënshkruar Marrëveshja për statusin e forcave (SOFA) në mes të NATO-s dhe Maqedonisë, me çka forcat e NATO-s fituan autorizim t'i kryejnë aktivitetet e veta në territorin e Maqedonisë.⁴¹

³⁹ UNPREDEP. *Faqja e internetit e KB*. <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unpredep.htm>>. E shpallur më 3 dhjetor të vitit 2008.

⁴⁰ Kronologjia e Maqedonisë dhe NATO-s. *Ministria për punë të jashtme*. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

⁴¹ Kronologjia e Maqedonisë dhe NATO-s. *Ministria për punë të jashtme*. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

- Në korrik, Maqedonia e hapi zyren e vet për lidhje me shtabet e NATO-s në Brisel.

Viti 1997

Agjensioni për zbulim, i cili ishte i themeluar me Ligjin e vitit 1995, më në fund filloi të punojë efektivisht, sepse ishte emëruar drejtori i parë i saj.⁴²

- Në korrik, policia u ndesh me civilët në Gostivar dhe Tetovë, me qëllim që t'i menjanojë flamujt e vendosur shqiptar dhe turk para komunave të qyteteve; vendosja e flamujve ishte shpallur si diçka e kundërt me Kushtetutën nga ana e Gjyqit kushtetues. Një person vdiq, kurse disa ishin të plagosur, për çka prefekti i Gostivarit, Rufi Osmani, u soll në gjykatë dhe iu shqiptua denim me burg. Kjo ngjarje shkaktoi keqësim të marrëdhënieve ndëretnike në Maqedoni.
- Në poligonin ushtarak afër Negotinës u mbajt ushtrimi i parë ndërkombëtar ushtarak në Maqedoni – *Shpëtimtari '97*.

Viti 1998

- U mbajtën zgjedhjet e treta parlamentare, gjatë së cilës kësaj here nuk fituan të nejtat parti. OBRM-PDUKM fitoi në zgjedhje, së bashku me partinë opozitare PDSH, si partner i saj i koalicionit. E dyta ishte LSDM, e cila për herë të parë mbeti opozitë.⁴³
- Në territorin e Maqedonisë u mbajtën ushtrime në të cilat morrën pjesë forcat ajrore dhe ushtria e NATO-s dhe PPP. Njësitë speciale maqedonase ishin të kyçura në ushtrime.
- Në gusht u miratua Libri i bardhë i mbrojtjes

⁴² Vankovska, Biljana. Reformat në sistemin e sigurisë në Republikën e Maqedonisë. Në Trajans, Jan and Phillip H. Fluri (red.). Defence and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives, Volume II - Macedonia, Moldova, Romania. Geneva, Belgrade: DCAF, CCMR, 2003: 27.

⁴³ Zgjedhjet, viti 1998. *Faqja e internetit për zgjedhjet*. <<http://www.izbori.gov.mk/parlamentarni%2098/index.html>>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

Viti 1999

- Si rezultat i vetos të Kinës, në shkurt, mandati i UNPREDEP-it u ndërrpre.⁴⁴
- Rreth 40.000 trupa të NATO-s ishin të pozicionuar në territorin e Maqedonisë, gjatë kohës së krizës në Kosovë, në vitin 1999 (numri i cili është katër herë më i madh nga numri i përfaqësuesve të ARM).
- Maqedonia zyrtarisht u bë kandidat për anëtarësim në NATO.⁴⁵
- U mbajtën zgjedhjet e treta presidenciale. Boris Trajkovski, i cili ishte nominuar nga ana e partisë që atëherë udhëheqte, OBRM-PDUKM, fitoi në zgjedhjet dhe u bë presidenti i Maqedonisë për pesë vitet e ardhshme.⁴⁶
- Në shtator u miratua Strategjia për mbrojtje.

Viti 2000

- Maqedonia, së bashku me Shqipërinë, Bullgarinë, Romaninë, Slloveninë, Sllovakinë, Latvinë, Estoninë dhe Litvaninë (e më vonë edhe Kroacinë), e krijoi Vilnius grupin.⁴⁷
- Në mes të 10.000-15.000 dosieve policore, të cilat datojnë nga vitet e hershme të komunizmit, u vunë në dispozicion të publikut. Kjo ishte përpjekja e parë për shtrimin e të dhënave për të kaluarën komuniste dhe hap përpara drejt lamtumirës me epokën e RSFJ.
- U miratua plani aksional për mbrojtje shtetërore.

⁴⁴ UNPREDEP. *Faqja e internetit e KB*. <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unpredep.htm>>. E shpallur më 3 dhjetor të vitit 2008.

⁴⁵ Kronologjia e Maqedonisë dhe NATO-s. *Ministria për punë të jashtme*. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

⁴⁶ Zgjedhjet, viti 1998. *Faqja e internetit për zgjedhjet*. <<http://www.izbori.gov.mk/parlamentarni%2098/index.html>>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁴⁷ Kronologjia e Maqedonisë dhe NATO-s. *Ministria për punë të jashtme*. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. E shpallur më 25 tetor të vitit 2008.

Viti 2001

- Afera për përgjimin telefonik u zbulua nga ana e Branko Cërvenkovskit (atëherë lider i opozitës), në janar.⁴⁸ Ajo nxiti debate për regulimin e kontrollimit të komunikimit nga ana e shtetit, por ligj për këtë nuk u miratua deri më vitin 2006.
- Ekipi raportues televiziv mbahej peng në fshatin e Shkupit, në Tanushë, në shkurt, në momentin kur ai përpiqej ta vizitonte fshatin, me qëllim që t'i verifikojë spekulimet se grupet e armatosura patrolojnë nëpër fshat. Snezhana Lupevska ishte e para e cila ofroi njohtimin për atëherë konfliktin e ardhshëm. Ai ishte fillimi i konfliktit i cili zgjati deri në gusht.
- Më 9 prill në Brisel u nënshkrua Marrëveshja për stabilizim dhe asociim. Maqedonia ishte shteti i parë i cili ndonjëherë nënshkroi kësaj lloji marrëveshjeje. Marrëveshja për stabilizim dhe asociim sot është vegël e njohur e cila zbatohet në Ballkanin Perëndimor.⁴⁹
- Për shkak të situatës në Maqedoni, opozita bëri ftesë për krijimin e qeverisë së shpëtimit kombëtar. Kjo kërkesë kishte mbështjen e bashkësisë ndërkombëtare, prandaj qeveria e tillë u formua më 13 maj.
- Gjatë kohës së konfliktit, Ministri i punëve të brendshme, Lube Boshkovski, e themeloi njësinë speciale policore *Luanët*, në të cilën u regrutuan volonterë dhe policë rezervistë të cilët luftuan gjatë kohës së konfliktit.
- Më 13 gusht u nënshkrua Marrëveshja Kornizë e Ohrit, me të cilën formalisht mbaroi konflikti në Maqedoni, në vitin 2001. Kjo marrëveshje ishte nënshkruar nga ana e liderëve të katër partive më të mëdha politike – Lubço Geogrievski (OBRM-PDUKM), Branko Cërvenkovski (LSDM), Imer Imeri (PPD) dhe Arben Xhaferi (PDSH), kryetari i shtetit dhe përfaqësues të UE dhe SHBA.
- I pari nga seria e misioneve të NATO-s filloi në gusht. Ai ishte misioni *Korrja e domosdoshme*, i cila kishte për qëllim ta mbledhë armatimin

⁴⁸ Bisedat e përgjuara telefonike të Cërvenkovskit dhe Xhaferit. A1 televiziona. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=2215>>. E shpallur më 15 dhjetor të vitit 2008.

⁴⁹ Komisioni evropian. Zgjerimi i *Unionit evropian*. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

nga luftëtarët e UÇK.⁵⁰ Misioni *Dhelpra qelibare*, i cili filloi në shtator të vitit 2001, e zëvendësoi misionin *Korrja e domosdoshme*.⁵¹

- Ndryshimet kushtetuese të parashikuara në MKO ishin miratuar. Ata paraqisnin bazë për të gjitha ligjet në bazë të të cilave zbatoheshin.⁵² Në mes tjerash, ishte parashikuar përfaqësimi i drejtë i të gjitha grupeve etnike në polici dhe Armatë.

Viti 2002

- Një ndër misionet e fundit të NATO-s, Harmonia aleate, u mbajt prej dhjetorit 2002 e deri në mars të vitit 2003.⁵³ Ajo u zëvendësua me Konkordia, misioni i parë i UE në përgjithësi.
- Konkordia, misioni i UE, filloi në mars të vitit 2003. Ai zgjati deri në dhjetor të vitit 2003.⁵⁴
- Në mars të vitit 2002 u mbajt konferenca e donatorëve për Maqedoni, gjatë së cilës kohë Maqedonia fitoi 307 milion euro nga donatorët.⁵⁵ Si edhe të jetë, këto fonde ishin të kushtëzuara dhe paraqisnin një lloj kredie.
- U miratua Ligji për amnesti. Me këtë ligj iu nda amnesti të gjithë atyre të cilët kryen vepra penale, gjatë kohës së periudhës në mes të 1 janarit të vitit 2001 dhe 26 shtatorit të vitit 2001.⁵⁶

⁵⁰ Botim i NATO-s: Operacioni *Korrja e domosdoshme*. Faqja e internetit e NATO-s. <<http://www.nato.int/fyrom/tff/home.htm>>. E shpallur më 13 nëntor të vitit 2008.

⁵¹ Botim i NATO-s: Operacioni *Dhelpra qelibare*. Faqja e internetit e NATO-s. <<http://www.nato.int/fyrom/tff/home.htm>>. E shpallur më 13 nëntor të vitit 2008.

⁵² Ndryshimet kushtetuese. *E drejta*. <<http://www.pravo.org.mk/download.asp?ID=2&slD=326>>. E shpallur më 6 nëntor të vitit 2008.

⁵³ *Harmonia aleate*. Shtabet e NATO-s. <<http://www.nhqs.nato.int/missions/alliedHarmony/alliedHarmony%20Mission.htm>>. E shpallur më 13 nëntor të vitit 2008.

⁵⁴ Konkordija. Këshilli i Unionit Evropian. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=594&lang=EN>. E shpallur më 13 nëntor vitit 2008.

⁵⁵ Maqedonia fitoi 307 milion evra nga konferenca donatore. A1 Televizioni. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=6818>>. E shpallur më 25 dhjetor të vitit 2008.

⁵⁶ Ligji për amnesti. *E drejta*. <<http://www.pravo.org.mk/download.asp?ID=1&zID=22>>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

- U mbajtën zgjedhje të reja parlamentare. LSDM fitoi mandatin për të udhëhequr deri në vitin 2006. Branko Cërvenkovski fitoi mandat të krijojë qeveri.⁵⁷
- Njësia policore Luanët ishte shpërndarë në nëntor.
- Pasqyra strategjike e mbrojtjes (Korniza politike) u miratua në tetor, kurse Konceptioni nacional për siguri dhe mbrojtje u miratua në qershor.
- Plani dinamik për transformim të ARM u miratua nga ana e Kuvendit në maj.

Viti 2003

- Kryerësit e panjohur hodhën granatë mbi objektin e Qeverisë në Shkup. Qevria pohonte se bëhet fjalë për sulm terroristik.⁵⁸
- Më 1 nëntor filloi aksioni për çarmatimin vullnetarë dhe e njejta ishte paraparë të zgjasë dy javë, gjegjësisht deri më 15 dhjetor.⁵⁹
- *Konkordia*, misioni paqësor i UE, mbaroi më 15 dhjetor dhe ishte i zëvendësuar me *Proksima*, misionin policor të UE.⁶⁰ Roli i *Proksima* më vonë u morr nga ana e EUPAT, tim më i vogël këshillënës policor i UE.⁶¹
- Ministria e punëve të brendshme e shpërndau njësinë speciale policore *Luanët*, e cila ishte e formuar gjatë kohës së konfliktit në vitin 2001. Gjysma e përfaqësuesme të saj u bë pjesë e forcave të rregullta policore.

⁵⁷ Zgjedhjet, viti 1998. *Faqja e internetit për zgjedhjet*. <http://www.izbori.gov.mk/par2002/kon_rezultati/REZULTATI.htm>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁵⁸ Granata mbi Qeverinë e Maqedonisë. *SETTimes*. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/newsbriefs/setimes/newsbriefs/2007/08/07/nb-02>. E shpallur më 30 nëntor të vitit 2008.

⁵⁹ Çarmatimi i popullit do të fillojë sot me kampanjë mediale. *Dnevnik*. <<http://star.dnevnik.com.mk/default.aspx?proj=2219&stID=21440&pdate=20030806>>. E shpallur më 23 tetor të vitit 2008.

⁶⁰ Proksima. *Këshilli i Unionit Evropian*. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=584&lang=EN&mode=g>. E shpallur më 213 nëntor të vitit 2008.

⁶¹ EUPAT. *Këshilli i Unionit Evropian*. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=994&lang=EN&mode=g>. E shpallur më 13 nëntor të vitit 2008.

- Kuvendi maqedonas e miratoi Konceptimin nacional për siguri dhe mbrojtje, dokument strategjik me rëndësi për sektorin e sigurisë, me të cilin definoheh kërcënimet, interesat strategjike dhe vlerat e sigurisë maqedonase.
- U ndalua Akademia ushtarake.

Viti 2004

- Presidenti Boris Trajkovski vdiq në fatkeqësinë ajrore në Bosnjë, më 27 shkurt. Kryetari i Kuvendit, Lupço Jordanovski, ishte kryetar i përkohshëm deri në zgjedhjet presidenciale, në prill të vitit 2004. Zgjedhjet e reja presidenciale u caktuan për 14 prill të vitit 2004.
- Maqedonia paraqiti edhe kërkesë oficiale për anëtarësim në UE, më 22 mars.⁶²
- Marrëveshja për stabilizim dhe asocim, e arritur në mes të Unionit evropian dhe Maqedonisë në vitin 2001, hyri në fuqi më 1 prill të vitit 2004.⁶³
- U mbajt rrethi i parë i zgjedhjeve presidenciale, pas të cilit, në rrethin e dytë, për funksionin e presidentit garonin Branko Cërvenkovski nga LSDM dhe Sashko Kedev nga OBRM-PDUKM. Rrethi i dytë nga zgjedhjet presidenciale u mbajt dhe Branko Cërvenkovski doli fitues i zgjedhjeve.⁶⁴
- Ligji për organizimin territorial të vetqeverisjes lokale, e parashikuar me Marrëveshjen Kornizë të Ohrit (MKO), u votua nga Kuvendi me 61 vota “për” (në atë kohë Kuvendi numëronte 120 deputetë), më 11 gusht. Ky ligj ishte kyç për orvajtje për anëtarësim të Maqedonisë në UE dhe, edhe më tepër, për zbatimin MKO. U caktua referen-

⁶² Komisioni evropian. Zgjerimi i *Unionit evropian*. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁶³ Komisioni evropian. Zgjerimi i *Unionit evropian*. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁶⁴ Zgjedhjet, viti 1998. *Faqja e internetit për zgjedhjet*. <<http://www.izbori.gov.mk/pretsedatelski2004/>>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

dum për decentralizim në vitin 2004 (nëntor), pasi Kongresi gjith-maqedonas botëror mblodhi më shumë se 150.000 nënshkrime për mbajtjen e të njejtit.⁶⁵

- Referendumi u mbajt më 7 nëntor, me qëllim që të përcaktohet se cilët modele të decentralizimit i parapëlqen populli, gjegjësisht a pëlqehet modeli i bërë në përputhshmëri me Ligjin e vjetër për decentralizim ose me ate të riun. Referendumi ishte i pasukseshëm për shkak të ftesës së dobët (26%, në vend të minimumit prej 50% që nevojitej që të jetë i suksesshëm).⁶⁶
- Hari Kostov ofroi dorëheqje nga funksioni i kryeministrit, duke i theksuar dallimet e patejkalueshme në politikën ekonomike, si edhe arsye tjera. Vlado Buçkovski, ish ministri për mbrojtje gjatë kohës së krizës, si edhe gjatë kohës së qeverisë, pjesë e së cilës ishte edhe Hari Kostov, fitoi mandat për të formuar qeveri të re, i cili erdhi në pushtet në dhjetor.⁶⁷
- Policia kufitare morri nga Armata e Maqedonisë patrolimin dhe kontrollin mbi kufitë maqedonas.
- Ministria e punëve të brendshme i krijoi njësitë speciale mobile policore (në mes të popullit të njohura si *Alfa*), të cilët rregullisht ishin të kritikuar nga ana e sektorit qytetar për shkak të mosrespektimit nga ana e tyre i të drejtave të qytetarëve.

Viti 2005

- Përgjigjet e Pyetësorit për Maqedoninë nga ana e UE ishin të prezen-tuara në Brisel nga ana e kryeministrit të atëhershëm, Buçkovskit.⁶⁸

⁶⁵ Të mbledhura mbi 90.000 nënshkrime për referendumin. A1 televizioni. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=35136>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁶⁶ Referendumi. *Faqja e internetit për zgjedhjet*. <<http://www.izbori.gov.mk/referendum2004/>>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁶⁷ Veteranët e ushtrisë dhe të policisë akuzojnë për korrupsion. A1 televizioni. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=44156>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁶⁸ Komisioni evropian. Zgjerimi i *Unionit evropian*. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. O E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

- Në mars u mbajtën zgjedhjet lokale. Për rrethin e parë të zgjedhjeve lokale, misioni vrojtues i OBSE paraqiti parregullësi. Rrethi i dytë i zgjedhjeve u bojkotua nga ana e PDSH dhe PPD.
- Maqedonia, e cila u betua për bashkëpunim me Tribunalin ndërkombëtar penal për ish Jugosllavinë, e ekstradoi në Hagë ish ministrin e punëve të brendshme, Lube Boshkovski, në mars, pas ikjes së tij nga Maqedonia, kur u kap dhe u arrestua dhe u ndalua nga ana e policisë kroate. Johan Tarçulovski, përfaqësues i njësisë speciale të forcave maqedonase të sigurisë, iu bashkangjiti Boshkovskit në Hagë.⁶⁹
- U miratua Ligji për përdorimin e flamujve të bashkësive në Republikën e Maqedonisë, me çka teknikisht i zbatua MKO. Ky ligj fuqishëm kontestohet gjatë kohës së debateve të gjata të cilat filluan në qershor të vitit 2005.
- Premierit Buçkovski për pak do t'i votohej mosbesimi në shtator.
- Më 9 nëntor, Komisioni evropian sugjeroi që Maqedonisë duhet t'i ndahet statusi i kandidatit për hyrje në UE.⁷⁰
- Samiti i dhjetorit në Brisel e miratoi statusin e kandidatit, por nuk përcaktoi dadën për fillimin e bisedimeve.⁷¹
- UE e themeloi Timin këshillënës policor të UE (EUPAT), me qëllim që i njejtë të zëvendësohet me misionin *Proksima*.⁷²
- Ministria për mbrojtje e themeloi Njësinë për përgatitje për kthim në jetën civile e cila kishte për qëllim që t'i përgatisë përfaqësuesit e Armatës për kthim në jetën civile, pas përfundimit të karrierës së tyre në Armatë. Përfaqësuesit e Armatës sërish kaluan nëpër trajnim

⁶⁹ Hagu ngriti akuzë kundër Boshkovskit dhe tarçulovskit. A1 televizioni. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=44109>>. E shpallur më 26 tetor të vitit 2008.

⁷⁰ Komisioni evropian. Zgjerimi i *Unionit evropian*. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁷¹ Komisioni evropian. Zgjerimi i *Unionit evropian*. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. O E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁷² EUPAT. *Këshilli i Unionit Evropian*. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=994&lang=EN&mode=g>. E shpallur më 13 nëntor të vitit 2008.

për t'u pajisur me shkathtësi të cilat konsiderohen të dobishme për tranzicion në jetën civile.

Viti 2006

- Në maj, Kuvendi e lejoi ndalesën për regrutim të obligueshëm në Armatë dhe profesionalizimin e Armatës, përmes vizitës të Akademisë ushtarake, çka parashihte një ndër kushtet për anëtarësim në NATO.
- Pas një serie të shpërthimeve dhe të dhunës armiqësore në mes të dy partive udhëheqëse shqiptare (PDSH dhe BDI), pasoi deklarimi për vazhdimin e procesit zgjedhor pa dhunë (në qershor të vitit 2006), nën patronatin e përfaqësuesit të UE në Maqedoni – Ervan Fuere dhe ambasadores amerikane në vendin tonë – Xhulijan Milovanoviç.⁷³
- Më 15 korrik u mbajtën zgjedhjet parlamentare, gjatë së cilës erdhi deri te ndryshimi i strukturës udhëheqëse. OBRM-PDUKM fitoi 44 mandate deputetësh (nga gjithsej 120) dhe me to fitoi në zgjedhje. Rrethi i dytë u mbajt në disa vendëvotime, kurse në një vend votimi u prish për shkak të përdorimit të tepërt të dhunës dhe vandalizmit mbi kutitë e votimit. OBRM-PDUKM fitoi më shumë mandate deputetësh edhe në rrethin e dytë, andaj Nikolla Gruevski, kryetar i partisë, fitoi mandatin për të formuar qeverinë. Partia shqiptare e cila fitoi më së shumti vota ishte BDI. Kuvendi i ri e miratoi qeverinë në krye me Nikolla Gruevskin, në gusht, ku OBRM-PDUKM ishte partia udhëheqëse, me parti më të vogla si partnere të koalicionit. BDI vazhdoi të kundërshtojë për shkakun se nuk ishte e përfshirë në Qeveri, ngase ajo e fitoi shumicën e votave të shqiptarëve.⁷⁴
- Në tetor u shkarkua Prokurori publik, Përçevski, mbi bazë të joprofesionalizmit dhe joefikasitetit.⁷⁵

⁷³ Fund për dhunën parazgjedhore. *A1 televizija*. < <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=64488>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁷⁴ Zgjedhjet të njohura edhe për betejën personale të një pjese të aktorëve. *A1 televizioni*. < <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=35136>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁷⁵ Parlamenti e shkarkoi Përçevskin. *A1 Televizioni*. < <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=68866>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

- Reformat në polici vazhduan në nëntor, me miratimin e Ligjit për polici. Ligji për polici ndikoi në decentralizimin me rëndësi të policisë dhe barti kompetenca në lidhje me emërimin e krerëve të policisë në njësitë lokale qeveritare. Kjo u krye pa përkrahjen e BDI dhe PPD, të cilët tërhoqën vërejtjen se prefektët e tyre nuk do të bashkëpunojnë me policinë.⁷⁶
- Vlado Buçkovski u shkarkua si lider i LSDM, pas votimit të mosbesimit dhe në dhjetor ishte i zëvendësuar me Radmila Sheqerinska.
- Reformat në gjyqësi gjithashtu vazhduan me zgjedhjet të 8 anëtarëve të Këshillit gjyqësor. Kjo shkonte në llogari të rritjes së objektivitetit të Këshillit, anëtarët e të cilit në atë moment nuk i zgjedhte më Kuvendi, por vetë gjyqtarët.

Viti 2007

- Qeveria maqedonase e ndërroi emrin e aeroportit të Shkupit në "Aleksandri i Madh", çka Greqia e konsideronte se paraqet shkelje të marrëveshjes së përkohshme.⁷⁷
- Në mars, Gruevski u takua me liderin e opozitës shqiptare dhe ish liderin e UÇK, Ali Ahmeti, dhe u morrën vesh ta çfrenojnë (deri në atë moment) dialogun e frenuar politik, si dhe të mbajnë takim në të cilin me shumicën e Badenterit do të miratohen ligjet të cilat i tangojnë pakicat.
- Më 20 maj, pjesë e koalicionit udhëheqës u bë partia tjetër e koalicionit – PPD. Pas kësaj, BDI përfundimisht vendosi të mos e bojkotojë më parlamentin dhe hyri në parlament.
- Në qershor, opozita shtroi propozim për votim të mosbesueshmërisë e cila u refuzua nga ana e Kuvendit. Kjo u ndiq me braktisje të shkurtë të Kuvendit nga ana e LSDM, për shkak të kushteve paraprakisht të marrura vesh me BDI. Si edhe të jetë, ata u kthyen në

⁷⁶ Parlamenti e solli Ligjin për policinë. *A1 televizioni*. < <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=69550>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁷⁷ Bakoiani e fitoi Nimicin që të ripërtrihen bisedimet për emrin. *A1televizioni*. < <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=72583>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

kabinet dhe së bashku me partitë tjera u morrën vesh se do të vazhdojnë me reformat në kabinet.

- Në gusht u takua Këshilli shtetëror për siguri, me qëllim që të diskutohen kërcënimet potenciale të sigurisë nga Kosova. Pak më vonë pasoi edhe një sulm mbi objektin e Qeverisë.
- Debati parlamentar në mes të PDSH dhe BDI rezultoi me shkëmbim të grushtave në mes të anëtarëve të të dy partive, në korridor, para hyrjes kryesore në Kuvend, dhe i nevojës për intervenim policor.
- Dy gjuqtarët e Gjyqit kushtetues (nga të cilët njëri ishte kryetar i gjyqit) dhanë dorëheqje për shkak të vendimit të gjyqit t'i kufizojë përdorimin dhe theksimin e flamurit shqiptar para objekteve të interesit publik.⁷⁸
- Më 7 nëntor, policia ishte e kyçur në operacionin Stuhia malore, në afërsi të fshatit Brodec, kundër grupit kriminel me prejardhje etnike shqiptare, ku u vritën 8 terroristë dhe u konfiskua një sasi e madhe e armatimit.⁷⁹ Edhe përsëri uratave për operacion efikas të njëjësive multi-etnike policore, veprimi i policisë në këtë operacion u bë lëndë për kritikë nga ana e subjekteve politike shqiptare dhe pikë kontestuese për marrëdhëniet ndëretnike në Maqedoni.

Viti 2008

- Opozita parlamentare (LSDM dhe BDI) kërkuan dorëheqje nga ana e Gordana Jankulovka, ministreshë për punë të brendshme, për shkak të operacionit në Brodec.
- PDSH u bë pjesë e koalicionit udhëheqës qeveritar pas disa ditëve krize për shkak të braktisjes të Kuvendit, si rezultat i mosmarrëveshjes në raport me të drejtat e pakicave.⁸⁰

⁷⁸ Trendafil Ivanovski, kryetar i ri i Gjyqit kushtetues. *A1 televizioni*. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=85646>>. E shpallur më 27 tetor të vitit 2008.

⁷⁹ Gjashtë të vdekur dhe 13 të arrestuar në aksionin Stuhia malore. *A1 televizioni*. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=85852>>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁸⁰ PDSH kthehet në Qeverinë maqedonase. *SetTimes*. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2008/03/24/nb-01>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

- Greqia aplikoi veton për ftesë për anëtarësim të Maqedonisë në NATO, gjatë kohës së Samitit të Bukureshtit, në prill. Maqedonia u la anash nga përparimi në të ashtuquajturën Kartë e Adriatikut, sepse Kroacia dhe Shqipëria fituan ftesë për anëtarësim në NATO.⁸¹
- Në maj, Maqedonia dhe SHBA nënshkruan Deklaratën për partneritet strategjik dhe bashkëpunim për përfortimin e marrëdhënieve në mes të dy vendeve në fushën e sigurisë, ekonomisë dhe tregtisë.
- Me iniciativë të BDI⁸², Kuvendi shpalli dhe bëri ftesë për zgjedhje të parakohshme, të caktuara për 1 qershor.⁸³
- Koalicioni i OBRM-PDUKM fitoi 63 mandate deputetësh (nga gjithsej 120) në zgjedhjet parlamentare të mbajtura më 1 qershor të vitit 2008. Në disa vendvotime u votua sërish më 15 qershor. Qeveria e re e premierit Gruevski u zgjodh më 26 korrik dhe në të njëjtën u përfshi partia politike shqiptare e cila fitoi më së shumti vota gjatë zgjedhjeve – BDI. Zgjedhjet ishin përplot me parregullësi me rastin e rrethit të parë, pas së cilës pasonte një përmirësim i vogël në rrethin e dytë. Zbatimi i sygjërimeve nga misioni i OBSE/ODIHR⁸⁴, e cila ishte përgjegjëse për monitorimin e zgjedhjeve, u vendos si përcaktimi i nëntë për fitimin e datës për bisedime për kyçje.
- PDSH paralajmëroi bojkotimin e Kuvendit, më 11 korrik; socijaldemokratët në opozitë u bashkangjitën më 17 korrik, pas burgosjes së nënkryetarit të LSDM, Zoran Zaev, i cili ishte akuzuar për keqpërdorim të detyrës zyrtare si prefekt i Strumicës. Kryetari Červenkovski fitoi për fund të bojkotit, më 31 korrik, dhe deklaroi se do abolojë Zaevin.

⁸¹ Deklarata në Samitin e Bukureshtit, e dhënë nga shefat e shteteve dhe qeverive të cilët morrën pjesë në mbledhjen e Këshillit verioatlantik në Bukuresht, më 3 prill të vitit 2008. *Samiti i NATO-s në Bukuresht, viti 2008*. <http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html>. E shpallur më 28 tetor të vitit 2008.

⁸² BDI bëri ftesë për zgjedhje të parakohshme parlamentare. *SetTimes*. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2008/04/08/nb-02>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁸³ Parlamenti maqedonas shpalli zgjedhje të parakohshme të caktuara për qershor. *SetTimes*. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2008/04/13/nb-01>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁸⁴ Misioni vëzhgues për bartjen e konfliktit e OBSE në Shkup. OBSE. <<http://www.osce.org/skopje/>>. E shpallur më 3 dhjetor të vitit 2008.

- Më 10 korrik, Lube Boshkovski u lirua nga ana e Trubunalit penal ndërkombëtar për ish Jugosllavinë (TPNJ). Tarçulovski u denua me dënim me burg deri në 12 vjet dhe për rastin e tij u lëshua ankesë.⁸⁵
- Pas dorëheqjes së Shekerinskës, LSDM e zgjodhi Zoran Zaevin për kryetar të përkohshëm në vitin 2008, deri në kalimin e mandatit të presidentit të sotëm, Branko Cërvenkovski.⁸⁶
- Më 17 nëntor Maqedonia paraqiti ankesë kundër Greqisë në GjND, në bazë të shkeljes së marrëveshjes së përkohshme nga viti 1995 nga ana e Greqisë, me bllokimin e ftesës për anëtarësim të Maqedonisë në NATO, me çka Maqedonia e humbi ftesën për anëtarësim në NATO.⁸⁷ Mosmarrëveshja maqedonaso-greke për emrin, pika kyçe për anëtarësim në NATO, vazhdoi në GjND.

Viti 2009

- Ministria për mbrojtje e miratoi Programën për mundësi të barabarta të grave dhe burrave, si pjesë e Strategjisë së saj për ballafaqim me resurset njerëzore, në përputhshmëri me Ligjin për mundësi të barabarta të grave dhe burrave nga viti 2006. Qëllimi ishte të arrihej integrimi gjinor në ministri dhe të menjahen pengesat për ofrim të mundësive të barabarta dhe tretman të barabartë të burrave dhe grave.
- Ministria e punëve të brendshme propozoi ndryshime për Ligjin për punë të brendshme, me qëllim që të përmirësohet efikasiteti dhe profesionalizmi i policisë.
- Zgjedhjet presidenciale dhe komunale u mbajtën në mars/prill. Gjorgje Ivanov u bë kryetari i ri i shtetit.
- Sërish u formua Akademia ushtarake.

⁸⁵ Tribunali i Hagut e liron Boshkovskin, kurse e denoi Tarçulovskin. *SetTimes*. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/07/14/feature-02>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁸⁶ LSDM zgjedh kryetar të ri. *SetTimes*. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/09/25/feature-02>. E shpallur më 24 tetor të vitit 2008.

⁸⁷ Procedime të ngritura nga ana e Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë kundër Greqisë: Raste të pazgjidhura. *Gjyqi ndërkombëtar për drejtësi*. <<http://www.icj-cij.org/docket/files/142/14881.pdf>>. E shpallur më 13 nëntor të vitit 2008.

BIBLIOGRAFI:

- „Galup Balkan monitor: Qasje dhe perceptione – zërat e vendeve ballkanike“, viti 2008. <http://www.balkan-monitor.eu/index.php/dashboard/70-of-macedonian-albanians-supported-ohrid-agreement/>
- Komisioni shtetëror zgjedhor. Rezultatet nga zgjedhjet e vitit 1990-2000. Mund të gjendet në: <http://www.sec.mk/Default.aspx?tabid=855>
- Komisioni evropian. Zgjerim. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë. Dokumentet kryesore. Mund të gjendet në: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/key_documents_en.htm
- Dhoma për sigurimin e personave dhe pronës në RM. Katalogi i agjencioneve për siguri. Mund të gjendet në: <http://www.obezbeduvanje.org.mk/KomoraContent.aspx?id=232>
- Ministria për mbrojtje në RM. Historia e ARM. Mund të gjendet në: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/History/History1.html>
- Avokati i Popullit i Republikës së Maqedonisë. Raportet vjetore për punën e Avokatit të Popullit. Mund të gjendet në: <http://www.ombudsman.mk/default.aspx?cId=104&Lan=MK> Ohrid Framework Agreement: <http://www.siofa.gov.mk/images/dokumente/Ramkoven%20dogovor.pdf>
- Pendarovski, Stevo. „Kontribute ndaj sistemit për siguri nacionale“ në Proces, viti 2002: Siguria e Republikës së Maqedonisë. S. Pendarovski, K. Nejkov dhe I. Jusufi (Shkup: Lista, 2002), fq. 11-63.
- Pierson, Paul. Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis. (Princeton: Princeton University Press, viti 2004)
- Pridham, G. „Change and Continuity in EU Political Conditionality: Aims, Approach and Priorities“ në Democratization. Vëllimi 14. Nr.3. (qershor, viti 2007), fq. 446-471.

- Rustow, D. "Transitions to Democracy: Towards a Dynamic Model" bo Comparative Politics. Vëllimi 2, nr.3, (prill, viti 1970) dhe R. Dahl, Polyarchy: Participation and Opposition. (New Haven: Yale UP, viti 1971).
- Skërbina, Petar. „Rruga e gjatë drejt NATO-s“ në Forum Analitika. Vëllimi 1, (nëntor-dhjetor, viti 2006), fq. 116-138.
- Sotirovska, Natali i Ilievski, Igor „Si punojnë shërbimet maqedonase të sigurisë“. Qendra për komunikime qytetare. Mund të gjendet në: http://www.ccc.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=57%3A2009-05-04-12-29-09&catid=19%3Anatali-naskova-sotirovska&Itemid=21&lang=mk
- Enti shtetëror i statistikës. Bruto prodhimi vendor 1990–2000. Viti 2002. (http://www.stat.gov.mk/pdf/soopstenija_28.05.2002/SOOP.3.1.2.02.pdf)
- UNDP. Raporti për tërheqje me kohë të vëmendjes. Viti 2004–2007. UNDP. Mund të gjendet në: www.ewr.org.mk
- UNDP. "I will vote by myself, thank you" në Rod në Evropë dhe ZND. Mund të gjendet në: <http://europeandcis.undp.org/gender/show/30521F9A-F203-1EE9-B6D7F1FC3C89B37D>
- Stodiek, Thorsten и Wolfgang Zellner, "The Creation of Multi-Ethnic Police Services in the Western Balkans: A Record of Mixed Success," Deutsche Stiftung Friedensforschung, viti 2007.
- Qeveria e Republikës së Maqedonisë. Reformat në administratën publike. (http://rja.gov.mk/files/documents1/Strategija_RJA_mk.pdf)

Botuesi:

Analytica think tank
www.analyticamk.org

Dame Gruev 7-8/3, 1000 Shkup, Maqedoni
Tel/Fax: +389.2.312.1948
Email: info@analyticamk.org

Autorë:

Cvete Koneska – Maqedoni: Raport mbi gjendjen e reformave në sektorin e sigurisë 1991-2008
Biljana Kotevska – Kronologjia e ngjarjeve lidhur me reformat në sektorin e sigurisë në Republikën e Maqedonisë